Stran

GLASILO KROMBERKA IN LOK - Letnik II., št. 4, 25. december 2008

Spoštovane sokrajanke in sokrajani,

po dolgi in sončni jeseni je v naše kraje prišla zima. In še pred bližajočimi se prazniki je primeren čas, da potegnemo črto pod preteklo leto in ugotovimo, ali smo z opravljenim delom zadovoljni. Letos so bili naši načrti zelo ambiciozni, nenazadnje nam je uspelo v občinskem proračunu rezervirati skoraj pol milijona evrov. Prepričani smo bili, da bomo uspeli pridobiti krvavo potrebna zemljišča za širitev pokopališča pri Sveti Trojici, zagotovili smo postavko za ureditev pločnikov v Ulici bratov Hvalič, pa tudi denarja za vzdrževalna dela ni bilo malo. Občina naj bi začela z deli na vodovodu proti Ravnici, ki naj bi dokončno rešil problem oskrbe z vodo v zaselkih pod Škabrijelom. V Svetu KS naj bi dokončno pripravili projekte za obnovo Doma Krajevne skupnosti ter z občinsko upravo uskladili načrte za širitev pozidave v naši krajevni skupnosti.

Potem pa so pričele že pred začetkom poletja krožiti alarmantne informacije o pomanjkanju denarja in o tem, da bo potrebno nekatere investicije v občini okrniti. Verjeli smo, da to ne bo vplivalo na načrte v naši krajevni skupnosti, še posebej, ker je investicijsko najzahtevnejši projekt (vodovod) pravzaprav evropski projekt in naj bi tudi večino denarja prispevala EU. Žal smo se zmotili. Kot pri vseh evropskih projektih je namreč investicijo potrebno najprej izvesti, EU pa nakaže svoja sredstva šele, ko je kaj narejeno. V občinski upravi pa so verjetno upali, da bodo EU prelisičili in dobili denar vnaprej. Ko so poleti dokončno uvideli, da so v Bruslju **kar pametni** in da denarja ne bo, je bilo že prepozno in projekt, ki ga župan obljublja že od začetka svojega mandata pred šestimi leti, je znova premaknjen. Baje da v prihodnje leto.

Podobno se je zgodilo tudi s pločniki v Ulici bratov Hvalič. V krajevni skupnosti smo se zelo angažirali in oblikovali projektno skupino pod vodstvom Petra Šavnika. Pripravili smo popis del, zbrali ponudbe in vse oddali na občino, ki bi morala investicijo (za katero smo denar zagotovili z amandmajem proračuna) le še izvesti. To je bilo julija letos. Danes že vemo, da teh pločnikov, proračun gor ali dol, občina nikoli ni imela namena urediti in je le zavlačevala, da bo leta konec. Sorodna je tudi zgodba o odkupu zemljišč za pokopališče. Denar rezeviran, a nikoli porabljen. Uradno zato, ker se še niso dogovorili z lastniki. Seveda ne, ko pa lastnikov vse do novembra nihče ni sploh nič vprašal. Denarja pa žal več ni.

Na žalost ugotovljamo, da je bilo letos leto velikih pričakovanj, a pičle realizacije. Razen dokončanja ceste v naselju Damber so vsi drugi načrti padli v vodo. Ob prihajajoči finančni krizi, ki že trka tudi na občinska vrata, je jasno, da bomo morali v prihodnje korenito spremeniti svoje delovanje.
Vnaprej bomo verjeli samo še v dejanja, ker beseda pogosto izgublja svojo verodostojnost.

Robert Golob

Goriški grofje in njihovi kromberški podložniki

V srednjeveškem času je bila usoda goriških vasi tesno povezana z goriškimi grofi, ki so bili *krivi* za to, da se je znotraj cesarstva in Furlanije oblikovala posebna goriška dežela. Obrise kasnejše Goriške moremo zaznati že pred prihodom grofov, ki so se poimenovali po Gorici, in sicer v listini (darovnici) iz leta 1001. Šlo je za kronsko zemljo med Sočo, Trnovsko planoto, *Ortaono* (Vrtovinom) in reko Vipavo, ki jo je cesar Oton III. v dveh zamahih podelil na pol oglejskemu patriarhu Ivanu in furlanskemu grofu Werihenu. V darovnici se prvič omenjata *kaštel* (grad) *Siliganum* (Solkan) in vas Gorica. Oba kraja sta bila dolga stoletja tako za Kromberk kot za Loke glavna centra. Gorica je bila z goriškim gradom posvetno, Solkan pa s pražupnijskim sedežem predvsem cerkveno središče.

Goriški grofje oziroma še prej imenovani Meginhardinci delijo usodo mnogih visokih plemiških družin, ki svoj vzpon dolgujejo posestno-političnemu širjenju na jug. Predniki Goriških imajo svoje korenine na Bavarskem. Prvi znani Meginhard, ki je izhajal iz rodbine Andeško-Diessenskih, je bil grof v Gilchingu pri Münchnu. Še pred letom 1000 je imel posest v zgornji dolini Drave v okolici Lienza, ki je ostal v rokah rodbine do izumrtja leta 1500. Ime Meginhard oziroma Majnhard je bilo osrednje družinsko ime tudi potem, ko so grofje po zapletenih rodbinskih povezavah prišli v Gorico, po kateri so se poimenovati od okrog leta 1147.

Nedolgo zatem, okrog leta 1200, je nastal seznam posesti goriških grofov, v katerem je zabeleženo, da je bilo v vasi Stran (Kromberk) šest grofovih kmetij. Te so bile tedaj sorazmerno velike in iz ene take kmetije se je kasneje z delitvijo lahko razvil že pravcati zaselek. V seznamu so navedeni tudi grofovi kromberški podložniki, ki so nosili le osebna imena, saj priimkov še ni bilo. Najstarejši znani Kromberžani so *Lanz*, *Marin*, *Priebod*, *Scerne*, *Mingo* in *Ztaney*. V tistem času so bila še staroslovanska imena (Stane, Černe), uveljavljala pa so se tudi že krščanska (svetniška) – *Mingo* iz Dominik, Marin.

Obširni dominij goriških grofov je bil razdeljen na več zemljiških enot (gospostev), za katere so skrbeli uradi. V poznem srednjem veku je bilo takih grofovih uradov na širšem Goriškem sedem – osrednji in največji v Gorici, pa še Rihemberk, Spodnji Kras, Švarcenek pri Divači, Planina na Postojnskem ter Belgrado in Latisana v Furlaniji. Deloma pa je grof zemljo podeljeval v fevd svojim vazalom. Prejemniki iz vrst nižjega plemstva so se – tako kot njihov gospod, goriški grof - imenovali kar po središčih prejetih gospostev (gradovih) – Rihemberški, Dornberški, Renški, Vogrski, Pevmski, Vipolški … Dornberžani so tisti, ki so tako posegli v kromberško in loško srednjeveško zgodovino. Mogoče je tudi v Kromberku obstajalo za krajši čas zemljiško gospostvo, morda prav na osnovi podelitve desetih grofovih kmetij Henriku Dornberškemu v letu 1206. Toda za razliko od Lok, kjer so si Dornberžani pridobili tudi (nižjo) sodno pravico nad svojimi podložniki, je v Kromberku sodstvo ne glede na zemljiške odtujitve v celoti obdržal goriški grof. Medtem ko v Lokah ni bilo nobene kmetije, ki bi morala oddajati dajatve v grofov goriški urad, je Kromberk sodil med vasi na Goriškem, ki so bile najbolj grofove.

Leta 1398 je grofov uradnik goriškega urada Majnhard pri obračunu dohodkov ugotavljal, da so v vasi Stran plačevali v goriški urad dobrih sedem liber denarjev, skoraj 28 starov (mernikov) pšenice in prav toliko ovsa, 16 kokoši in 160 jajc. Zdi se, da je bilo tedaj grofovih kmetij (hub) - običajno je vsaka kmetija med drugim oddajala po eno kokoš in deset jajc - kar šestnajst. V naslednjem stoletju se je število kmetij znižalo na deset ali enajst, na njih pa so okrog leta 1430 sedeli *Herman* (pred njim *Curin*), Gabrijel *Petower* (prej Mihael, *Wowouecz*), Marin *Zurinkich* (?), Pavel *Schuster*, čevljar (pred njim Janez), Tomaž *Zwetkak* (pred njim *Bratos*), *Bune* (pred njim Pankrac *Bonet*), Matija *Sayantschitsch* (pred njim Peter), Bratož *Sayawetz*; *Wuczell* je kot župan užival dve kmetiji, pusto kmetijo pa je urejal Matija *Roschaut* oziroma *Slobnik*. Na izkrčeni zemlji (krčevini) je delal Cvetko (*Zwetko*), grofov mlinar v Kromberku Konrad (*Chunrat*) pa je bil doma iz Lok (*von Maria Magdalena*). V tistem času je torej kar precej Kromberžanov že nosilo priimke, ki pa so bolj vzdevki ali hišna imena in so se zato že z naslednjo generacijo lahko spremenili. Če so bili navedeni priimki bolj začasni, pa je med njimi eden, ki se je obdržal do današnjih dni. Tipičen kromberški priimek Bone ima torej korenine že v 15. stoletju. Zaselek Bonetovšče, ki je nastal na tej osnovi, je v narečju do danes ohranil izvorni *u*. Varianta z vokalom *o* je namreč stara okrog dvesto petdeset let.

Vojko Pavlin

Domov, domov, domov!

Gospa Bojana Pavšič iz Pavšičevega naselja se približuje častitljivemu devetinosemdesetemu rojstnemu dnevu. Kljub letom in prestanem trpljenju ostaja vedoželjna in vedra in zdi se, da jo je bridko življenje napravilo še bolj kleno. V pričakovanju prvega otroka je preživela strahote Auschwitza, kamor je bila deportirana 1. julija leta 1944, potem ko so se Nemci kruto znesli nad Kromberčani, ubili tudi njenega starejšega brata ter istega dne odpeljali v Dachau očeta in mlajšega brata. Prestajala je večdnevno hojo in nato vožnjo v odprtem vagonu ob umiku taboriščnikov pred Rusi iz Auschwitza na Poljskem vse do Ravensbrücka v severni Nemčiji. Tam je doživela rojstvo in smrt svojega novorojenčka. Sledil je ponoven beg na zahod do Schwerina ter dolga, naporna hoja proti domu. Ob povratku je zvedela, da ji je vojna vihra vzela moža, Dachau pa očeta.

Evakuacija internirancev je bila že dolgo pričakovana, a premnogi naši ljudje je niso nikoli dočakali. Tisti, ki smo preživeli še

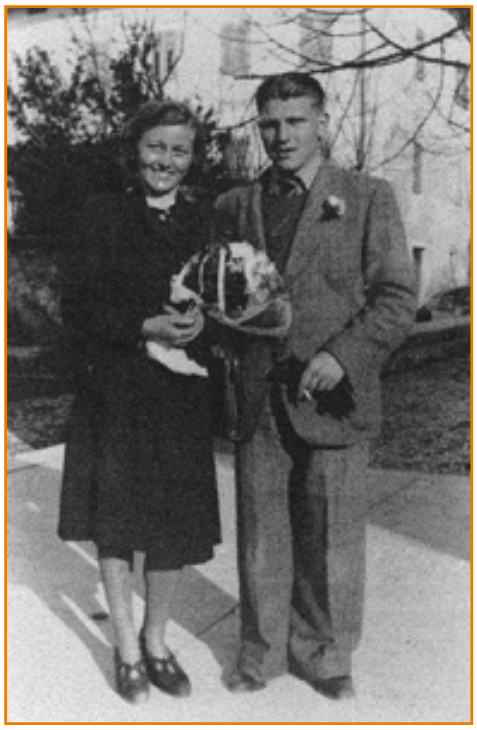

zadnjo postajo na našem križevem potu – **Ravensbrück** na skrajnem nemškem severu, smo morali na pot osemindvajsetega aprila 1945. Moj povratek je trajal dolge tri mesece.

Ruska fronta se je bližala. Vse se je umikalo, vojaki, civilisti, taboriščniki in bolje je bilo, da si med mučnim umikom zrl le predse. Če si se oziral, si videl trpljenje, ruševine, za sabo smo puščali na pol podrte hiše, slišali eksplozije granat in bomb, ki so jih izstreljevali in metali Rusi in zavezniki. Doživljali smo oglušujoče streljanje, detonacije in bobnenje.

Včasih sem se le ozrla in tedaj so mi misli večkrat prešinile besede gospoda Vinka Vodopivca, našega dragega župnika, ki nam je pripovedoval o Sodomi in Gomori: »Če se ozreš, okameniš.«

Gremo naprej! Hodili smo in hodili. Cesta nas je vodila nekaj časa po ravnem, potem po gozdu, ob rekah. Bolj ko si napredoval, več nesrečnih ljudi se je zgrinjalo na dolgo pot bega in upanja. Begunci so bežali s fronte, domačini z vasi in mest, mimo katerih smo potovali po dolgi cesti, ki se je vila na zahod. Bilo je na tisoče beguncev. Vse, kar so nosili s sabo ali peljali, vse je prej ko slej končalo ob cesti. Naveličali so se tovoriti blago, orožje. Treba je bilo pohiteti. Zdaj so si reševali le še gola življenja. Stvari niso imele nobene veljave več.

Po cesti in ob njej so ležali obnemogli in mrtvi interniranci, ranjenci, zadeti od krogel.

Stopali smo po cesti, ko se nam je približala skupina italijanskih vojakov. S seboj so vlekli voziček, natovorjen z lonci, hrano, vsem mogočim, da bodo imeli na poti kaj za pod zob.

Joj, kaj je bilo! V trenutku so priletele bombe, klestile so vse živo pred nami, za nami… Ne vem, kako sem zmogla ostati takrat povsem hladnokrvna. Nič več me ni prizadelo. Prestrašeni Italijani pa so vpili v smrtni grozi: »Mamma! Mamma mia!«

»Bodite mirni,« sem jih tolažila, »ker nič ne pomaga.«

Ko je prenehal napad, smo spet nadaljevali z umikom. Mrgolelo je ljudi za nami in pred nami. Bila je nepregledna procesija romarjev, internirancev, civilistov, vojakov, ki so tudi že bežali. Tisti, ki so premogli kamione, so se lahko udobno peljali.

Vse se je pomikalo proti Hamburgu. Bežali smo pred Rusi in upali na skorajšnjo rešitev. Vedeli smo, da se bodo na Baltiku izkrcali zavezniki. Kakšno begunstvo je bilo to, komaj smo se premikali, saj smo bili izmučeni in izstradani do poslednjih moči.

Zadnjih štirinajst dni v Ravensbrücku nismo zaužili ničesar. Tudi borne čorbe nismo bili več deležni. Dali so nam le vodo in v njej je plavala kakšna koleraba ali korenje. Komisa tudi ni bilo več. In še preden smo prispeli v pokrajino **Mecklemburg,** so se mimo nas na kolesju, ki ga je vlekel konj, peljali trije vojaki. Bili so Francozi ali Poljaki, ne spominjam se več. Pogovarjali so se in jaz sem pristopila ter jih vprašala: »Povejte mi, prosim, koliko dni se lahko živi brez hrane.«

»Šest, sedem dni,« mi je odvrnil eden izmed njih. Bil je že četrti dan. In glej, dali so mi tri koščke prepečenca.

O, danes mi ne bo treba umreti, sem pomislila. To je bil že cel obrok. Razšli smo se in nadaljevala sem svojo poti, ko sem, ne vem več po kakšnem naključju, nekje staknila vrečko krompirja. Le kje bi lahko skuhala tisti krompir, sem se spraševala. Nas pa je še vedno spremljal paznik iz taborišča v Ravensbrücku. Premogel je celo kolo. Psa, ki ga je zvesto spremljal del pot, pa ni bilo več. Bil je starejši mož in prijazen. Ponudil se je, da mi pelje na kolesu moj dragoceni krompir.

»Daj ga sem, ga bom jaz peljal.«

Dala sem mu ga in hitro se je oddaljil. Tako je izginil paznik, kolo in moj krompir. Jaz pa sem pogumno nadaljevala svojo pot. Dan se je prevesil v večer in znašla sem se v temi s tremi drugimi ženami. Počepnile smo v travo ob cesti in potem legle pod sloke topole. Ni kaj hoditi ponoči, sem si mislila. Tako smo skupaj dočakale jutro in se kmalu razšle. Spet sem ostala sama in zelo počasi sem napredovala. Pred sabo sem nad cesto ugledala gmajno. Pod visokimi drevesi so kurili ogenj. Pridružila sem se jim. A glej, pri ognju sem prepoznala našega paznika. Je že pekel moj krompir.

Ugledal me je in verjetno bi se najraje skril, če bi utegnil. Znašla sva se v silni zadregi. A zdaj ni bil več v službi, bil je prost in tako smo nekaj časa hodili skupaj.

Prišli smo do kraja, kjer je bilo na kupe granat. Če eksplodirajo, sem pomislila. Pojdimo takoj naprej… Kakšne slike!

Pot se je vlekla skozi gozdnato pokrajino, ko sem nenadoma zagledala na veliki jasi na levi strani kolone veliko skupino mrtvih ljudi v zebrastih uniformah. Ležali so vse povprek, s kapami na glavah. Ne vem, zakaj so bili tam. Morda so se uprli, pa so jih kar tam pokosili.

Čim prej iz tistega pekla, sem si šepetala. Nadaljevala sem pot in nenadoma se je pred mano odprl pogled na veliko, prostrano planjavo. Že od daleč sem ugledala belo zastavo z rdečim križem na kolu, tudi uniforme so bile drugačne od običajnih, ki sem jih srečevala med potjo.

Posvetilo se mi je: Zavezniki! Pred nami so res bili zavezniki. Ločila nas je le rečica in most čez njo in hajd čez.

»Na,« sem si rekla, »zdaj smo prišli v obljubljeno deželo.«

Vstopila sem v pokrajino Mecklenburg z glavnim mestom Schwerin. To je bilo mesto številnih kasarn in polno vojaštva.

A pot do Schwerina je bila še dolga. Na cesti so nas vztrajno usmerjali dalje. Vlekla sem se čez prostrano gmajno skupaj z drugimi begunci. Tisti, ki so se pripeljali s kakšnim vozom ali konjem in so tovorili blago, hrano, so bili srečni. Večina nas je bilo brez vsega, praznih rok, izmozgani smo bili od dolge naporne hoje, lačni, umazani, razcapani.

Kraj, kjer sem se malo zaustavila, da bi si nabrala novih moči, me je pritegnil. Zazdelo se mi, kot da bi se znašla doma v Borštu. Nekaj časa sem tavala naokrog in se ogledovala, potem sem se izčrpana zavalila na prvi voz, na katerega sem naletela. In tam sem globoko spala. Bila sem do kraja uničena.

Noč je bila kratka. Zbudila sem se že navsezgodaj v škrlatno jutro. In že spet sem stopala po tisti planjavi mimo številnih voz, se opotekala kot pijanec.

Kmetica, ki sem jo srečala kraj polja, mi je podarila malo zeljnato glavo. Zdaj pa žveči tisto surovo zelje, če moreš! A že pri naslednjem vozu sem dobila pest krompirja, olupljenega in zrezanega na koščke. In sem šla naprej s tistim krompirjem v rokah.

Kam boš šla, Bojana, sem se tiho spraševala. Vsi so imeli kakšnega znanca, domačina ali prijatelja ob sebi. Le jaz sem tavala sama, žive duše nisem imela, nikogar nisem poznala. Legla sem kraj poti pod drevo in zaspala.

Naslednjega dne so po poti raznašali velike plakate, ki so nas vabili, naj se zberemo v kasarnah na topel obrok.

Dobro, potem pa ne bo treba kuhati mojega zelja in krompirčka, sem si rekla. In sem šla mimo številnih barak. Srečevala sem bivše ujetnike, vojake, civiliste, može in žene vseh narodnosti. Nekdo me je prijazno vprašal, če sem lačna, in mi prinesel pest suhih sliv. O, Bog! Zahvalila sem se in hodila naprej čez gmajno na smrt utrujena, a polna upanja. Bilo je popoldne, ko sem zagledala pred sabo kombi Rdečega

križa. Zadaj je bil odprt in pri strani je bila klop. Na sredi kombija je ležal zaboj z orodjem. V njem je bilo vse, kar potrebuje šofer pri popravilu avta: klešče, kladivo, svedri, vijaki…
Voznika ni bilo nikjer. Pomislila sem, da je vozilo zapuščeno. Splezala sem vanj, se ulegla na tisto klopco in zaspala. Koliko časa sem spala, ne vem. Vem le, da je bil že večer, ko me je prebudil ropot. Nekdo je brskal po orodju. Bil je šofer Rdečega križa. Kasneje sem zvedela, da je vozil ljudi, internirance, ki so onemogli na poti, v bolnišnico.
Takrat sem ga polomila za celo življenje. Solze so tekle po brazdah na mojem prašnem obrazu. Voznik je bil mulat, ki je govoril španso. Počasi je pristopil k meni in ni ga bilo težko razumeti. Lepo sva se pogovarjala, jaz v italijanščini, on v španščini.
»Pojdi z mano,« je rekel, »ravnokar sem v bolnišnico peljal mamo in hčerko. Tudi tebe odpeljem. Pojdi z menoj.«
Jaz pa sem jadikovala: »Domov, domov… Vado a casa, vado a casa… I go home…« in tako naprej v vseh jezikih, ki so mi v tistem trenutku prišli na pamet. Vse sem spravila skupaj, nemško, angleško. Tako sem se pačila in debele solze so mi lile po umazanih licih.
»Seveda boš šla domov. Le kakšna dva meseca boš ostala na zdravljenju. Ene bomo peljali na okrevanje na Norveško, druge na Dansko, v Ameriko… In čez dva meseca se lepo vrnete z ladjo do Genove, nato naprej v Trst in domov.«
»Ne, ne, ne! Jaz moram domov,« sem stokala
»Poslušaj me! Ne morete še domov,« me je prijazno prepričeval, »ker so vsi mostovi porušeni.«
Seveda sem nadaljevala svojo lajno tako, kot sem začela. Butelj!
Nisem ga hotela ubogati. Ubogi možakar! Kako se je trudil, me prijateljsko prepričeval. Želel mi je dobro, ker je bil zdravstveni delavec in je pomagal nesrečnikom, kot sem bila jaz. Jaz pa ne in ne…samo po svobodi sem hrepenela. Ven! Ven! Bog ne daj, da bi vstopila v kakšno hišo ali v kasarno, ne. Nobenemu več nisem zaupala.
Nadaljevala sem pot in prišla do neke kasarne. Na njenem dvorišču sem opazovala bivše ujetnike, kako kurijo. Ogenjček! Pripravljali so se, da bodo nekaj skuhali. Gledala sem tiste ljudi in široko razprtih oči in ust vprašala moškega pred sabo:
»Vladimir, pa ja nisi ti?«
Res je bil moj dobri znanec Vladimir Saksida iz Solkana, mož nedavno preminule Bogdane Franko.
»Če prideš ti pred mano domov, reči moji Bogdani, da bom prišel,« mi je naročil. »Povej ji, da sem še živ, da sem tukaj.«
Bili so vojni ujetniki. Prej so bili v italijanski vojski, potem so jih pobrali in odpeljali v Nemčijo. In sva smela lepo poklepetati. A žal je moral naprej.
Ko sem končno prišla domov, je Bogdana zvedela za srečanje in je prišla k nam na obisk. Z njo je bila tudi Janca Srebrnič. V taborišču je namreč bila z mano tudi njena hčerka Cvetka in Valči Slokarjeva. Žal se dekleti nista več vrnili, čeprav sta dočakali osvoboditev.
Še danes se spominjam našega srečanja na stezi pod grivo za hišo. Tam smo se našle. Potolažila sem ju in rekla, da za Cvetko še nič ne vem, Vladimirja pa sem po naključju srečala in se bo kmalu vrnil.
V **Schwerinu** sem prispela do velike graščine, ki so jo uporabljali tudi vojaki. Vstopila sem in našla obvestilo, naj gremo ujetniki na občino, kjer nam bodo zamenjali ušive in razcapane obleke. Pri priči sem odšla v mesto in se javila v nekem uradu. Razcefrano potrdilo iz Schwerina, ki sem ga tedaj prejela, hranim še danes.
V bližnji kasarni so nam delili mineštro in bila je neprimerno boljša kot tista v taborišču. Tam sem prespala le eno noč. Z mano so bile v sobi še druge žene in dekleta, Ukrajinke in Rusinje. Spoznala sem, da želijo uživati svobodo s polno žlico. Tam se nisem znašla, saj tista druščina ni bila zame. Vse je nekam norelo. Svoboda! Bila sem edina Slovenka med tujimi ljudmi in sem takoj zapustila kasarno. Pred mano je bila še dolga pot domov. Norec, si rečem velikokrat, ko se spomnim svojih nerazumnih in težkih poti, ki sem jih ubirala. Če bi takrat šla na zdravljenje, bi poskrbeli za mojo vrnitev tako kot za druge internirance. Ne, ni pa bilo modro iti peš vso dolgo pot s severa do Innsbrucka, tako uničena in bolna!
Popotniki smo bili deležni paketov Rdečega križa. V njih je bil mlečni prah in nekaj prepečenca.
»Jej, jej,« so me silili, »do zdaj si stradala, kaj se šparaš in si ne privoščiš.«
Jaz pa sem veliko brala in sem se spomnila, da smo se v šoli učili, kako previdno je treba jesti, če se človek predolgo posti. V vodo sem stopila žličko hrane in jo počasi zaužila, vsak dan malo več.
V Schwerinu sem srečala rojakinje iz Celja in Ljubljane, a so odnesle še moj paket Rdečega križa, ko sem šla ven na ogled. Zvečer v sobi Slovenk ni bilo več. Izginile so s paketom vred.
Prespala sem nekaj noči vsa srečna, da imam pravo posteljo, takšno za ljudi. Nisem bila dolgo sama, kajti prav kmalu sta se pojavila dva Angleža. Pridružila sta se mi v sobi in bili smo v treh. Do njune vselitve sem spala sama, v sosednji sobi se je medtem namestila skupina Čehov in eden od njih je bil zdravnik. Potem so nam povedali, da bodo rabili grad za angleško vojaško komando. Saj si ni nihče želel ostati. Naš edini cilj in up je bil priti čim prej domov.
Kakšna dva tedna sem le varno preživela v tistem gradu in že ga je bilo treba zapustiti. Vsi smo se morali izseliti, kajti prišli so Angleži in zasedli graščino. Kam zdaj?
Na srečo sem kmalu našla zakoten prostor, kot domača *špajza* je bil. Tako lepo sem pospravila tisti prostorček, da je bila kot majhna celica vsa zame. Enkrat dnevno sem odhajala po mineštro. To je bilo vse. Brez zdravniške oskrbe, brez zdravljenja… Butelj! Le zakaj nisem šla takrat v bolnišnico na zdravljenje!
Domov! Domov! Domov! Samo to je odmevalo v moji bolni glavi.
Iz Schwerina so nas premestili v Lüneburg v Spodnji Saški, približno sto deset kilometrov severovzhodno od Hannovra. Najprej smo se ustavili v Hannovru. Tja je bil namenjen transport s kamioni vojakov, en kamion je bil namenjen civilistom. Naložili so nas na zadnji kamion in dolga kolona vozil se je podala na pot. Ko smo dospeli v **Hannover**, so nas odložili.
Potem so nas Angleži peljali v **Lüneburg**. Ni nas bilo veliko. Prenočišče smo našli v kasarni. Sobo sem si delila z dvema Litvankama, materjo in hčerjo. Kako lepo sem se znašla in počutila v njuni družbi.
Nekega dne pa je vstopil v našo sobico človek v angleški uniformi. Moral je biti Srb. Spraševal je, kje so Slovenke. Litvanki je pustil, da sta ostali, meni pa ni dal miru. Dejal je, da moram takoj na zbirno mesto, od koder bomo odšli vsi skupaj v Jugoslavijo. Jaz pa sem drugače načrtovala svoj povratek. Zakaj bi hodila tja daleč naokrog? Zame je bližja pot čez Brenner. Vendar je bila pot s skrajnega nemškega severa na jug v vsakem primeru dolga, predolga.
Nikamor, sem si rekla in se potuhnila. Čez dan sem se skrivala, zvečer sem šla spet spat k Litvankama. A glej, naslednjega dne se je tisti uniformiranec spet pojavil. Njegov neprijazni, osorni nastop me je odbijal. Dovolj imam tega gestapovca, sem premišljevala in ga opazovala, kako je kot pav prevzetno hodil naokrog. Ob njem je stopala še bolj ohola in neprijazna ženščina v angleški uniformi. Bila je elegantno urejena, z lepo pričesko. Ne, sem si rekla, s to ošabnico ne bom hodila. Tudi jaz sem človek, sem premišljevala. Kar vi pojdite! Še danes sta mi pred očmi v lepih angleških uniformah.
V Lüneburgu sem odšla na sedež vojaške oblasti, kjer so delili hrano in vsak dan sem dobila topel obrok. Potem sem nekega jutra na komandi zaprosila, naj mi dajo dovoljenje za odhod. Rada bi šla do Leipziga, sem jim dejala. Poiskati moram svojega očeta. Nisem vedela, da je bil oče v Dachau mrtev že od meseca februarja. In sem dobila dovolilnico, ki jo hranim še danes.
Sama da ne morem na pot, so mi dejali. Grem lahko le s kakšnim spremstvom. Želeli so vedeti, če koga poznam. Pridružil se mi je eden. Srb ali Hrvat je moral biti. Ne vem, od kod se je vzel.

Dali so nama dovolilnico za na pot. Ni zgledalo, da bi bil ta moj spremljevalec ujetnik. Kdo bi vedel, kdo je bil. Mogoče je bil v nemški vojski in se je zdaj skrival v civilni obleki. Nikakor ni hotel iti proti Jugoslaviji. Zdel se mi je sumljiv, a sem tvegala in odšla sva na pot.
Možakar je zgledal zelo zaskrbljen. Povedal mi je, da ima družino v zahodni Evropi in bi se ji rad čim prej pridružil. Potreboval me je, da se je lahko skrival pred vojaškimi oblastmi. Moral je biti skrivač, esesovec ali vojak Wermachta, kdo bi vedel. Prepričana sem bila, da si je ravnokar slekel nemško uniformo. Tudi ime ni bilo njegovo. Izdajal se je za Karla Milinga, a bil je trd Srb. O sebi ni povedal nič in tako sva skupaj pešačila do **Braunschweiga**, kjer je pozvedoval, kako bi čim prej prišel do svojih. Nikjer nisva prespala in povsod se je skrival. Sicer nisem imela na poti z njim nobenih problemov, bil je ves čas prijazen in dober do mene. Ko sva prispela v mesto, sva šla v nek lokal. Upala sem, da bom smela v tisti beznici prenočiti. Namestila sem se v kot zanikrnega lokala in vsa utrujena zadremala. On pa je medtem izginil kot kafra.
In zdaj pojdi! Kam naj se podam? Kje je Leipzig in kje Brenner? Šla sem na železniško postajo, ki je bila porušena. Pisarno za urejanje prometa so imeli v kletnih prostorih, pod ruševinami. Po stopnišču sem se spustila v klet in vprašala železničarja, kako bi najhitreje prišla do prelaza Brenner, kjer je najlažji in najbližji prehod iz Avstrije v Italijo. Prosila sem ga, naj mi da seznam velikih mest na poti proti domu. Vzel je list papirja in mi ga napisal.
Italijani so že pred vojno zgradili največjo avtocesto čez Nemčijo, zato da bom hitro potovala, me je tolažil. Pomembna mesta mi je zabeležil, a kaj, ko so bila vsa v ruševinah. Tudi mostovi čez reke so bili uničeni. Le pontonski mostovi so na velike razdalje povezovali rečne bregove. V zrak so štrlele ruševine, ostanki dimnikov. Cesta pa je bila lepa in široka. Le redkokdo se je peljal po njej. Proti jugu se je vila stran od mest, mimo vasi, mimo kmetij.
(se nadaljuje)

Po pripovedi gospe Bojane zapisala
Valentina Ščuka

Največja dragocenost je človek

Pogovor z Dorico Makuc

Publicistka Dorica Makuc je 29. aprila 2008 dopolnila 80 let. Življenjska pot jo je od Vidma, kjer se je rodila, vodila v Gorico, Ljubljano, Beograd, Milan, pa spet v Gorico in Ljubljano ...

V dokumentarnih oddajah, ki ste jih pravljali na TV Ljubljana, smo spoznali Jugoslavijo in s Slovenci po svetu prepotovali skoraj vse celine. Stanujete v Gorici, blizu Rdeče hiše. S knjigami, ki so izšle po upokojitvi, se zaokrožuje vaša epopeja Primorcev v 20. stoletju. Kaj v vašem življenju pomeni majhna vas Kromberk? Ali je res, da se počutite (tudi) Kromberčanka?

Klomperčanka. Kromberk ali *Klomperk*, kot ga imenujejo domačini, bo zame vedno ostal "srečna, draga vas domača". Živeli smo v Gorici, s sorodniki v Kromberku pa smo se pogosto obiskovali. Na poti skozi vas z mamo velikokrat nisva mogli nikakor priti do njihove hiše, saj se je morala ves čas ustavljati, da je poklepetala zdaj z eno zdaj z drugo nuno. Tam sem našla družbo vrstnikov, ki sem jo kot edinka v Gorici zelo pogrešala. Z otroki sem se podila po vasi, plezala na drevesa, skupaj smo obirali sadje, sladke murve. Šele dosti kasneje sem spoznala, kako pomembni ljudje so živeli med nami, npr. skladatelj Vinko Vodopivec, kromberški župnik; čutiti je bilo milino, s katero je v vasi delovala grofica Nicoletta Coronini Cronberg.
Kromberk je z narodno zavednimi prebivalci in svojo kulturo bil tedaj srčika slovenstva. Če so hodili italijanski in furlanski meščani ob nedeljah in še posebej ob shodu v odlična kromberška gostišča na štruklje in rake, je Slovencem Kromberk pomenil več - Goričani slovenskega rodu so tam našli zatočišče pred vsakodnevno izpostavljenostjo in preganjanjem slovenskega jezika ter spodbudo za ohranjanje slovenstva.

Kromberžanke ne srečanju preživelih taboriščnic Auschwitza in Ravensbrücka v Portorožu 1995 - tretja z leve je Dorica Makuc

Kako bi označili svoje starše?
Mama je iz družine, ki jo je vojna hudo prizadela. Po smrti očeta med prvo svetovno vojno je njena mama ostala sama s štirimi otroki. Zelo težko so živeli. Moj oče Ivan Kacin je bil doma iz Otaleža, po domače od Tišlerjevih. Želel je postati poklicni glasbenik, a v tedanjih razmerah ni bilo mogoče. Bil je organist v različnih krajih, pri očetu, ki je dobro imel vpeljano mizarsko delavnico, pa je dodobra spoznal tudi takšno delo. Obe znanji je povezal, ko je v Ljubljani odprl izdelovalnico harmonijev, po selitvi v Gorico leta 1919 pa tovarno orgel, harmonijev in pianinov. V letih takoj po prvi svetovni vojni so Primorci obnavljali ne samo porušene domove, temveč tudi cerkve. Naredili so vse, da bi se v obnovljenih cerkvah spet zaslišala orgelska glasba.
Ob 70-letnici postavitve orgel v Kromberku je kromberški župnik gospod Medveščček skupaj s profesorjem Vojkom Pavlinom pripravil slovesnost, v kateri so se spominjali dela mojega očeta. Ob tej priložnosti so prvič zapeli novi *klomperški* Vodopivci,

pevski zbor pod Pavlinovim vodstvom.
V času fašizma je oče svojo dejavnost, tj. nekaj delavcev in opreme, spet preselil v Ljubljano. Mama je zaradi različnih obveznosti ostala v Gorici, jaz pa sem osnovno šolo obiskovala v Ljubljani, saj mi je oče hotel zagotoviti šolanje v slovenskem jeziku. V Italiji je fašizem slovenščino že izgnal iz vseh šol. Kot otroku se mi je zdel napis na šoli v Kromberku, "Scuola elementare Torquato Tasso", nadvse čuden. Čutila sem, kako je šola postala mojim vrstnikom tuja, celo sovražna. Po pripovedi moje prijateljice Milene Komel, vdove Kuljat, so v njej delali dobri, a tudi hudobni učitelji, kot je bil Felice Venuti, ki je v šolo prihajal v fašistični uniformi in učencem italijanščino vtepal s palico.
Tudi očetu v Ljubljani ni bilo lahko.

Srednjo šolo ste potem dokončali v Gorici. Kako se je to zgodilo?
Vrnili smo se domov in končno bili spet vsi skupaj. Italijanščine seveda nisem znala, zato je bilo še huje. Spominjam se, da me je italijanščino inštruiral brezposeln slovenski učitelj profesor Petelin. Danes vem, kako težko je živel, naše razmere pa tudi niso bile veliko boljše. Mama se mu je skušala oddolžiti še drugače, večkrat mu je kaj skuhala ali oprala. Spominjam se, da ni nosil srajce, imel je samo ovratnik in da bi to prikril, si je suknjič zapenjal visoko do vratu. Kljub različnim težavam sem obiskovala italijanski znanstveni licej, po vojni, leta 1946, pa dokončala slovensko učiteljišče, da bi imela poklic in kruh. Moje želje so bile ves čas drugačne. Rada bi obiskovala klasični licej in nato slavistiko v Padovi, ki je veljala za zelo dobro.

Življenje se vam je vedno obračalo v nove, nepričakovane smeri. Prosim, pripovedujte o tem.
Leta 1945 so v Gorico prišli zavezniki - Angleži in še več Američanov. V tem času nas je prevzemalo veliko navdušenje, posebno mladino. Fašizem je cela desetletja preganjal vsakršno slovensko dejavnost, zdaj pa smo imeli številne prireditve, osnovali smo velik pevski zbor. Živo se spominjam našega koncerta v Trgovskem domu. To je dom, ki ga je osnoval arhitekt Maks Fabiani. Zanj so denar prispevali primorski Slovenci od Posočja do Krasa, Brd, Vipave. Kasneje so tudi tam, tako kot v Narodnem domu v Trstu, razbijali fašisti. Med koncertom l. 1945 so v prvi vrsti sedeli zavezniški oficirji. Leta 1947 pa se je meja zaprla in vse je postalo naenkrat drugačno, prav zatohlo. Gorica je bila zaprta proti Jugoslaviji, nismo se mogli obiskovati s sorodniki in prijatelji. V mestu so se naselili številni emigranti iz Jugoslavije, ki so o fašizmu in NOB mislili drugače kot mi, kar je vnašalo razprtije med prej enotne Slovence. Tudi zaradi takšnih razmer sem se odločila, da zapustim Gorico in se vpišem na slavistiko v Ljubljani. Obiskovala sem jo skupaj z Zlobcem, Minattijem in drugimi. Tudi tam nisem bila povsem zadovoljna. Potem sem dobila štipendijo za študij novinarstva v Beogradu. In sem šla.

Zdi se, kot da za vas ni bilo pregraj in nepremostljivih ovir – menjavali ste šole, jezike, države, družbene sisteme. Vendar ste se vedno znova vračali domov, v Gorico.
Zdelo se mi je prav, da se po končanem študiju vrnem domov. Kot novinarka sem se zaposlila pri Primorskem dnevniku. Res, veliko sem se naučila od starejših novinarjev. Bili so preizkušeni v boju in trpljenju v obdobju fašizma, nekateri so dolga leta preživeli v konfinaciji, vsi so že veliko napisali, tudi knjige. Svoje znanje so radi delili z mano.
Kasneje sem nekaj let službovala v Milanu in ob zahtevnem delu iskala duhovno hrano z obiskovanjem kinematografov. Strastno sem se začela zanimati za film, saj so to bila zlata leta italijanskega filma. Ko se je potem ponudila priložnost za zaposlitev na TV Ljubljana, se ni bilo težko odločiti.

Na RTV Ljubljana ste v dokumentarnem programu kot scenarista in režiserka opravili pomembno, pionirsko delo. Vaši dokumentarni filmi in reportaže so prikazovali življenje po različnih republikah Jugoslavije, lotevali ste se številnih vznemirljivih socialnih tem, zaradi svojega socialnega čuta ste opazili velikokrat prezrte ljudi pretresljivih usod, pripravili ste oddaje o Slovencih v zamejstvu, v dvanajstih oddajah o Slovencih po svetu pa ste nam skupaj z Mijo Janžekovič približali njihovo življenje skoraj na vseh celinah. Kako ste zmogli tolikšno delo?
Za vsak dokumentarec je bila najprej potrebna obsežna študijska priprava, delo po arhivih, potem scenarij. Vse je bilo potrebno vnaprej zelo dobro pripraviti, ker smo zaradi pomanjkanja denarja zelo hitro snemali. Prav delo na terenu pa je pri dokumentarnih filmih nujno. Zato smo veliko potovali, čeprav brez udobja. Varčevali smo na vsakem koraku.

Koliko ste bili svobodni pri izbiranju tematike? Kako ste občutili danes tako pogosto omenjano socialistično enoumje?
Pripravljala sem predloge, velikokrat v zvezi s Primorsko in zamejstvom, in morala nato prepričati programski svet, da jih je potrdil in smo začeli delati. Kdaj sem bila tudi v nemilosti in sem namesto pri pripravi dokumentarcev precej časa sedela pri pisarniškem delu, ki me ni zanimalo. Če je predolgo trajalo, sem se uprla, tako kot tedaj, ko sem vodstvu jasno povedala, da hočem delati. Dobila sem odgovor, naj se najprej kako izkažem, zato sem posnela film o socialno izločeni deklici v Ljubljani. Pa še nekaj. Ko sva z Mijo Janžekovič pripravljali dokumentarec o Slovencih v Argentini, sva seveda hoteli poleg (predvsem) primorske socialno-politične emigracije pred drugo svetovno vojno predstaviti tudi povojno politično. To so nam preprečili tako, da nismo dobili sredstev za potovanje. Ta dokumentarec je bil v celoti posnet doma, z gradivom iz arhivov. V veliko pomoč nam je bila knjiga Franca Kurinčiča Na tej in na oni strani oceana (Ljubljana 1981). Veliko gradiva nam je izročila Ana Praček Krasna, ki se je po vrnitvi iz ZDA naselila v Ajdovščini.
Dobro se mi zdi, da smo posneli toliko oddaj, kolikor smo si jih zamislili. Po tem zelo obsežnem delu sem se upokojila.

Na TV Ljubljana ste z reportažo o aleksandrinkah, Žerjavi letijo čez morje, s to tematiko prvi seznanili slovenske gledalce. Naslov se nanaša na Bevkovo delo. Napisali ste knjigo z naslovom Aleksandrinke. Leta 1993 je izšla pri goriški Mohorjevi družbi.
Ta tema je bila dolgo v meni, sprva nejasno, potem pa je zorela. Spominjam se Aškerčeve pesmi o Maliki, pa poroke nekega dekleta iz revnejše družine, ki ji je sorodnica iz Egipta poslala zlatnik, da so iz njega izdelali oba poročna prstana. Zelo dobro je aleksandrinstvo opisal France Bevk v že omenjenem delu. Ko sem pripravljala TV oddajo, so živele še mnoge aleksandrinke, ki so bile pripravljene sodelovati. Spoznavala sem, koliko trpljenja in žrtev je bilo v tem izseljevanju; veliko sem izvedela, ko sem obiskala samostana v Kairu in Aleksandriji, kjer so delovale šolske sestre svetega Frančiška Kristusa Kralja in kamor so se po tolažbo zatekale aleksandrinke.

Po upokojitvi ste se vrnili domov. Pri goriški Mohorjevi družbi so začele izhajati vaše knjige: In gnojili boste nemško zemljo, Aleksandrinke, Sardinci. Primorska dekleta v Nemčijo gredo. Z njimi zapisujete epopejo primorskega ljudstva v 20. stoletju. Upodobili ste številne osebe, o zgodovinskih dogodkih so vam pripovedovali ljudje, ki sicer v zgodovini nimajo svojega glasu in obraza. Kako ste uspeli po upokojitvi ustvariti tako izjemen opus?
Knjige so nastajale nekako samoumevno, iz znanja, pridobljenega v letih na TV Ljubljana, so pa tudi plod sodelovanja s slovenskim Radiom Trst in potem z goriško Mohorjevo družbo. Nastajale so tako, da so bile najprej delno predstavljene na radiu ali pa obratno. Vsekakor je interes zanje zame pomenil pomembno spodbudo. Tudi goriška Mohorjeva družba me je podpirala pri delu. Njen predsednik msgr. dr. Oskar Simčič je bil moj prodoren bralec in najboljši ocenjevalec. Imela sem srečo, da

sem našla pričevanja. Tako sem npr. izvedela, da ima župnik v Šempetru pri Gorici, gospod Viktor Kos, nekdanji komenski dekan, dnevnik, ki ga je pisal v izgnanstvu v Nemčiji. Leta 1944 je po požigu Komna in Rihemberka ter izgonu vaščanov prostovoljno odšel z njimi v Nemčijo in jim bil v veliko pomoč pri ohranjanju duševne moči, pa tudi v stikih z nemškim duhovnikom in prebivalstvom. Nemci so jim namreč tudi pomagali. Zapiske mi je izročil deset dni pred smrtjo. Potem sem našla druge pričevalce.

Najbolj so me pretresle zgodbe otrok, ki so velikokrat sestradani delali na nemških kmetijah. Ljudje so vam zelo zaupali, da so vam izpovedali tako boleče spomine.

Delo z ljudmi zahteva veliko potrpežljivosti in vedno naletiš na izjemne ljudi, ki veliko pomagajo. Pri pripravi radijskih oddaj in knjige Sardinci sem lahko uporabljala obsežno gradivo, ki ga je v študijski knjižnici v Kopru zbral njen ravnatelj Srečko Vilhar. Zaradi svojega političnega in kulturnega delovanja je bil večkrat zaprt, najprej v Jugoslaviji in nato v Italiji.

Rojen je bil v Kromberku. Moja mama mi je pripovedovala, kako dober učitelj je bil njegov oče Franc Vilhar. Srečko je kasneje postal knjižničar, njegov brat Stanislav pa novinar.

Med delom sem se pogosto srečevala z usodo ljudi, ki sem jih dobro poznala, takorekoč z vaščani. Pri pisanju Sardincev me je navdušilo delo Alojza Pavlina iz Kromberka - na Sardiniji je ustanovil pevski zbor Simon Gregorčič. Po osvoboditvi so nastopali še v Franciji.

Najbolj me je prizadelo trpljenje deklet, ki sem jih dobro poznala. Koliko mojih znank iz mladih let se ni nikoli vrnilo domov. 44 domoljubov je padlo v NOB.

Ne smemo jih pozabiti. V meni pa vse bolj stopa v ospredje lik Vinka Vodopivca. Lajšal je težave otrok v fašistični šoli, s tem da jih je učil brati slovensko. Vsem faranom je bil čuteč pastir. Z njimi je 25. junija 1944 doživel sodni dan na vasi, ko je nemški okupator prignal skoraj 500 ljudi pred Maksovo trgovino pri Sveti Trojici. 145 jih je odgnal v taborišča, 8 moških in 22 deklet v uničevalna. 28 se jih ni nikoli vrnilo domov.

Kromberk, prestolnica slovenstva, je plačal visok davek. Vzbujal je tudi strah - v bližini severne železniške postaje so Nemci postavili tablo z napisom:

Achtung, Bandengebiet Strasse Moncorona Ravnizza / Pozor, Banditsko območje, cesta Kromberk, Ravnica.

Spoštovana gospa, zelo vas spoštujem in občudujem vaše delo, ki ima izjemen pomen za poznavanje zgodovinske resnice. Sardinci so prevedeni v italijanščino, zdaj se prevajajo Primorska dekleta v Nemčijo gredo. Pogrešam pa ponovitve dokumentarcev in reportaž na TV Ljubljana. Kako pa sami gledate na svoje delo? Ste zadovoljni z njim? Kakšne načrte imate?

Zahvaljujem se vam za izkazano pozornost. Po svojih močeh skušam dati odgovore iz svojega dela in znanja tistim, ki jih zanima polpretekla zgodovina.

Marija Mercina

NE PREZRITE

Električni vodi v naseljih se bodo vkopavali

Tak sklep je 20. novembra 2008 sprejel mestni svet MONG.

V junijski številki smo poročali o problematiki, ki jo prinaša kraju načrtovana rekonstrukcija električnih daljnovodov. Zaradi povečave moči daljnovodov bo namreč okolje bolj obremenjeno z neionizirnim elektromagnetnim sevanjem (EMS), večja bo tudi možnost različnih obolenj. Najbolj so seveda ogroženi stanovalci v bližini daljnovodov. V KS je bil tedaj sprožen niz aktivnosti za ozaveščanje ljudi o škodljivosti elektromagnetnega sevanja in iskanje najboljše rešitve. Zahvaljujoč skupini zelo aktivnih posameznikov je na različnih nivojih stekla vrsta zahtevnih pogovorov in pogajanj.

Problematika umestitve električnih daljnovodov v prostor je bila predstavljena tudi mestnemu svetu MONG. Na zahtevo župana je statutarno-pravna komisija mestnemu svetu podala obvezno razlago Odloka o prostorskih ureditvenih pogojih za posege v prostor na mestnem območju Nove Gorice.V 32. členu je, po dopolnitvi z obvezno razlago, navedeno določilo: *Električni vodi znotraj območij poselitve morajo biti izvedeni podzemno*. Mestni svet je razlago sprejel, v veljavo stopi dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije. Sprejetje takega odloka nam zagotavlja pravico do varnejše in okolju prijaznejše umestitve električnega omrežja v prostor.

V naši krajevni skupnosti so pogajanja z investitorji še v polnem teku. Z dopolnitvijo omenjenega odloka so pogajalci dobili v roke pomemben adut, za katerega smo prepričani, da ga bodo znali učinkovito uporabiti. Zavedamo se, da so za reševanje tako zahtevnih izzivov potrebni sposobni ljudje. In v naši krajevni skupnosti jih imamo. Njihovo delo znamo ceniti in smo jim za angažiranje, trud in čas zelo hvaležni.

Prihodnost zanamcev je v naših rokah, tej odgovornosti se ne moremo odpovedati, pa naj nam je to prav ali ne.

Nada Gortnar, dr. med.

Pa še o cestah v kromberškem naselju

Lastniki 16 družinskih stanovanj v dveh novih stanovanjskih hišah v Kromberku, Med trtami 3 in 3a, smo že pred časom Mestno občino Nova Gorica, Upravno enoto in Krajevno skupnost Kromberk-Loke opozorili na neurejeno dovozno pot do novega stanovanjskega kompleksa. Z novimi zazidavami se je obremenitev poti desetkrat povečala in vožnja postaja iz dneva v dan bolj nevarna. Posebno je cesta obremenjena zjutraj, ko se vsem mudi na delo. Žal niso na tej cesti urejena niti izogibališča, saj se dva avtomobila na ozki poti ne moreta srečati. Makadamski del poti Med trtami

proti cesti Vinka Vodopivca je praktično neprevozen in je pot zdaj v neprimerno slabšem položaju, kot je bila ob nakupu novih stanovanj.
Iz zapisnika MONG s sestanka na KS Kromberk-Loke 15. julija 2008 je razvidno, da doslej ni nakazana še nobena konkretna rešitev tega problema. Na sestanku tudi nismo dobili jasnega odgovora na vprašanje, ali se pri zdajšnjem stanju poti lahko začnejo nove gradnje, ki jih je kar nekaj v načrtu, saj so zemljišča na tem področju že odkupljena. Iz izkušenj, ki jih imamo, se je bati, da se bodo gradnje začele, še preden bo rešen problem dovoznih poti. Sprašujemo se tudi, kako je mogoče investitorjem gradenj izdati uporabno dovoljenje pri tako neurejeni infrastrukturi.

Katarina Vuga

O KULTURI

80 Let kraljice glasbil v župnijski cerkvi

Ob letošnji 130-letnici rojstva našega priljubljenega župnika in skladatelja gospoda Vinka Vodopivca (Ročinj,16. januarja 1878 – Kromberk, 29. julija 1952) smo se ga spomnili kar nekajkrat. Najprej so v Ajdovščini počastili njegov spomin 6. februarja letos ob proslavi 60-letnice glasbene šole, ki se po njem tudi imenuje. Ob tem je prepeval primorski akademski pevski zbor Vinko Vodopivec iz Ljubljane. V jeseni smo se spomnili g. Vinka v nedeljo, 9. novembra, z mašo in nagovorom ter petjem cerkvenih pevcev goriškega pastoralnega okrožja v konkatedrali Kristusa Odrešenika v Novi Gorici.

Pri nas v Kromberku, kjer je Vinko Vodopivec preživel in deloval skoraj vse življenje – kar 45 let kot vikar in kot župnik, smo se ga posebej spomnili v župnijski cerkvi Marije Tolažnice na god svete Cecilije, 22. novembra, ko so med mašo in še po njej prepevali domači pevci mešanega cerkvenega pevskega zbora. Ob tem nismo mogli mimo osemdesete obletnice orgel v naši cerkvi.
Prvotna cerkev na sedanji lokaciji je bila zgrajena in posvečena leta 1874, a je kot osrednja cerkev vikariata Kromberk v območju pražupnije Solkan šele leta 1898 dočakala postavitev prvih orgel. To je bilo v času službovanja vikarja g. Antona Pahorja (vikar od 1894 do 1905). Med prvo svetovno vojno je bila cerkev popolnoma porušena in v njej so, poleg oltarjev in druge cerkvene opreme, propadle tudi orgle. Po vrnitvi izgnancev so počasi pripravljali in s pomočjo vojne odškodnine tudi pozidali novo cerkev Marije Tolažnice in jo 8. septembra 1927 posvetili. Že naslednje leto je g. Vinko Vodopivec, ki je kot glasbenik opravljal tudi službo kolavdatorja ali svetovalca in nadzornika za orgle v goriški nadškofiji, sklenil posebno pogodbo z orglarjem Ivanom Kacinom za izdelavo in postavitev novih orgel na koru, tedaj še vikariatne cerkve v Kromberku. Pogodba je bila podpisana v Kromberku (tedaj se je imenoval Kronberg) 8. julija 1928 in so jo poleg vikarja Vodopivca in orglarja (izdelovalca orgel) Kacina podpisala še ključarja (danes bi rekli člana župnijskega gospodarskega sveta) Jakob Komel in Franjo Belingar. Naj navedem ta dokument, kot je ohranjen v župnijskem arhivu:
Pogodba med tvrdko Ivan Kacin v Gorici in cerkvenim oskrbništvom vikariatne cerkve v Kronbergu za napravo novih cerkvenih orgel:
Člen I. Omara 6 m dolga (popravljeno v 5,5) in 8 m visoka (popravljeno v 6,5), igralnik spredaj, naprava za gonilo mehu na levi strani organista. (Regulator). Omara taka kakor v Ločniku.
Člen II. Dispozicija:
1. Principal 8’ kakor v Gabrijah
2. Flavta 8’ basi
3. Flavta 8’ soprani
4. Gamba 8’ basi
5. Gamba 8’ soprani
6. Concerta viola 8’ basi
7. Concerta viola 8’ soprani
8. Salicional 8’ zelo tih (pripomba: od št. 2 do 8 v odmevni omari)
9. Flavta 4’ ne preveč močna, kakor v Grgarju
10. Mixtura 3
11. Principalbas 16’ odprt
12. Oktavna zveza
13. Suboktavna zveza
14. Pedalna zveza

Zbiralniki:
1. Piano = flavta 8’
2. Mezzoforte = flavta 8’, gamba 8’ in flavta 4’
3. Forte = prejšnji in principal 8’
4. Fortissimo = prejšnji in mixtura
5. Tutti = prejšnji in vse zveze

Člen III. Meh mora biti velik, izdaten in lahko gonljiv.
Člen IV. Orgle iz najboljšega materiala
Člen V. Morajo biti končane do 7. septembra 1928.
Člen VI. Cena za orgle dovršene in na kromberški kor postavljene je lir 22.000 plačljivih v obrokih I. 10.000, II. 10.000 III. 2.000.
Kronberg, dne 8. julija 1928. Sledijo podpisi imenovanih in žig vikariata Kronberg.

Po tej pogodbi je orglarska delavnica Ivana Kacina v Gorici kot opus 26 (šestindvajsete orgle) v zahtevanem času izdelala in postavila na kor nove orgle z dispozicijo (naborom skupin piščali, ki dajo določene višine in barve glasov), ki nekoliko odstopa od prejšnje pogodbe. G. Vinko Vodopivec, ki se je podpisal kot knezonadškofijski kolavdator, opiše nove orgle v Cerkvenem glasbeniku za leto 1928 tako:
Dispozicija je sledeča:
1. Principal 8’
2. Flavta 4’
3. Bordual 8’
4. Salicional 8’
5. Gamba 8’
6. Koncertna viola 8’
7. Mikstura (trojna)

Pedal:
8. Bordun 8’
9. Kontrabas 16’.

Oktavna zveza, suboktavna zveza in pedalna zveza. Odmevna omara. Zbiralniki: p. mf. f. ff. tutti. Orgle spadajo med najboljše Kacinove izdelke. Intonacija je dobra, razmerje med registri dobro umerjeno, mehanika precizna. Omara je izre-

dno lepo izdelana. Polne orgle naredijo mogočen vtis.

Sedanje orgle so torej stare že več kot osemdeset let. Pod prsti pridnih in marljivih organistov in pevovodij so podpirale premnoge pevske vaje naših skrbnih cerkvenih pevcev, ki niso nikoli opustili ubranega petja pri bogoslužju, pri delitvi zakramentov in raznih blagoslovov. Orgle zmorejo čudovito, mogočno, veselo oznanjati slovesnosti ob največjih praznikov, kot sta velika noč ali božič. Iz orgel se oglašajo poskočne poročne koračnice, igrive pesmi ob veselih dogodkih krsta, prvega obhajila in birme ali hudomušne pesmi ob miklavževanju. Oglašajo pa se orgle tudi resnobno v adventnem in postnem času, ki sta povezana z odpovedjo in strožjo pripravo na največja krščanska praznika. Znajo pa organisti izvabiti iz orgel tudi otožne in z jokom prepojene melodije ob spremljavi pesmi ob pogrebu ali drugem žalostnem dogodku. Služijo tudi za samostojne orgelske skladbe in koncerte.
Sanjamo, da bi po osemdesetih letih naše orgle v celoti obnovili, popravili in polepšali, da bi spet zasijale kot nove in da bi se zopet oglašale s kora župnijske cerkve Marije Tolažnice v Kromberku prav tako, kakor sta si jih zamislila in uresničila skladatelj in župnik Vinko Vodopivec ter orglarski mojster Ivan Kacin.

Cvetko Valič, župnik

Kulturno društvo MoPZ Kromberški Vodopivci

Pred letom dni smo se odločili, da se tudi Kromberški Vodopivci udeležimo že devetintridesetega Tabora Slovenskih pevskih zborov v Stični. Tam se zberejo zbori iz vse Evrope in odpojejo pesmi, ki jih dobijo nekaj mesecev prej. Po prihodu v Stično je bilo čutiti, da se res dogaja nekaj velikega. Povsod so ozvočenja, tako da lahko prisluhne petju cela vas. Domačini so nas z navdušenjem spremljali na vsakem koraku do prireditvenega prostora. Med potjo smo tudi mi poskrbeli za vzdušje, saj smo s sabo imeli harmonikaša Luka Rusa, ki je na vso moč raztegoval svoj meh. Dekleta in fantje iz drugih zborov so takoj poprijeli z nami. Napovedovalec je s table, ki smo jo nosili pred sabo, prebral ime in nas predstavil drugim. Bil je presenečen nad našim imenom in smehljaje nas je ogovoril: » Kakšno zanimivo ime pa so si nadeli ti fantje, Kromberški *Vodopivci*!«

In kdo so Kromberški Vodopivci? Preprosti možje in fantje, združeni v moški pevski zbor, ki vsak ponedeljek z veseljem sedejo skupaj in glasno zapojejo.

Presenečeni boste, veliko je takih, ki imena Vinko Vodopivec sploh ne poznajo in niti ne vedo, kje je ta duhovnik služboval in da je pisal zborovske pesmi. Zato se za prepoznavnost Kromberških Vodopivcev v oddaljenih krajih trudimo po svojih najboljših močeh. Pod vodstvom Vojka Pavlina, ki diktira tempo našega zbora, se trudimo vsako prireditev kar najbolje speljati.

Tudi letos načrtujemo udeležbo približno tako kot lani. Naj posebej izpostavim novoletni koncert, Goriška in Primorska poje. Poleg teh so še druge prireditve, za katere pa nam največkrat zmanjkuje denarja, ki nam ga KS skromno odmerja.

Tradicionalni novoletni koncert MoPZ Kromberški Vodopivci bo v nedeljo, 11. januarja 2009, v kromberški cerkvi.

Z veseljem vabljeni!

Vodopivci pa se ne damo in si kozarček rujnega privoščimo kar na svoj račun, raje kot da bi si skakali v lase in preveč osušili proračun kromberške KS.

član MoPZ

Iskrice iz vrtca Črček

V letošnjem šolskem letu imamo v vrtcu Črček 93 otrok, razporejenih v pet starostnih skupin, od tega sta dve jaslični, ena kombinirana in dve skupini otrok od tretjega do šestega leta. Strokovne delavke vrtca se trudimo, da ponudimo otrokom pestro izbiro različnih vsebin. Gibanje in igra sta otrokovi osnovni potrebi. Z gibanjem je pogojeno zaznavanje okolja, časa, prostora in samega sebe. Z dejavnostmi, ki jih načrtujemo, bomo spodbujali in omogočali gibalne aktivnosti otrok.
V septembru so se otroci navajali na nove skupine in se med seboj spoznavali. V tednu otroka smo pripravili bogat program aktivnosti za otroke, in sicer likovno in glasbeno delavnico. Vzgojiteljice smo otrokom zaigrale lutkovno predstavo z naslovom Jesenska zgodba. Podali smo se na kratke in daljše sprehode. Starejši skupini otrok sta si ogledali glasbeno in gledališko predstavo v Kulturnem domu v Novi Gorici.
V oktobru smo z otroki iz starejših skupin obiskali gasilski dom, kjer so nam razkazali razpoložljivo opremo.
Ker je oktober tudi mesec požarne varnosti, smo v vrtcu izvedli praktično vajo za reševanje otrok v primeru požara. V vaji so sodelovali tudi goriški gasilci.
V začetku novembra so bile na obisku vzgojiteljice iz Italije. Ogledale so si, kako poteka prosta igra otrok po skupinah. Izmenjali smo si izkušnje in strokovna mnenja, ki so se porajala ob tem.
V našem vrtcu potekajo od novembra do konca maja Cicibanove urice tudi za otroke, ki niso vključeni v vrtec.
V veselem decembru bomo za otroke pripravili zanimiv program. V vrtec bomo povabili tudi starše, ki bodo sodelovali v delavnicah. Izdelovali bomo različne okraske ter se ustvarjalno izražali na vseh področjih. Obiskal nas bo dedek Mraz, ki bo otroke obdaril.

Vzgojiteljice Vrtca enote Črček

Rodilo se je nebo
in z nebom Zemlja.
Rodile so se rastline
in z rastlinami živali.
Rodili so se ljudje
in z ljudmi

GOVORICA OBJEMA.

REKREACIJA

Pridružite se nam

Zima je čas, ko se ljudje raje držimo na toplem. Mogoče ob kašnem čaju ali kuhanem vinu, pa tudi pivo in sok se prileže, le da je dobra družba. Prav to je čas, ko imamo več izgovorov za dobro kosilo in obilno večerjo, pri tem pa večkrat pozabimo na rekreacijo.

Za tiste, ki bi se radi ukvarjali z rekreacijo, a jim je zunaj mraz, je naše športno društvo spet rezerviralo telovadnico na srednji kmetijski šoli v Šempetru pri Gorici. Vsak teden ob petkih lahko od 20.30 do 22.00 skupaj s člani telovadite in izvajate razne igre z žogo ali druge aktivnosti; ob tem lahko zaposlite tudi najmlajše in tiste v tretjem življenjskem obdobju, skratka za vsakega se najde kaj.

Seveda pa šport ni edina vrsta rekreacije. Več jih je. Ena od mnogih je tudi ples. Je zabaven in sproščujoč način preživljanja prostega časa v večji družbi. Letos smo se v dogovoru s plesno šolo Miro odločili, da bi članom športnega društva ples še bolj približali, zato ima vsak član, ki se odloči za tečaj plesa pri plesni šoli Miro, desetodstotni popust pri vpisu v tečaj.

Pozimi ima narava svoj čar in ga lahko doživiš samo tako, da se podaš v njeno brezmejno raznolikost. Nekaterim so všeč pobeljene gore, drugim je sprehod po ni-

žinskih gozdičkih in zgolj vonj po snegu dovolj. Mnoge pa prepriča večerni sprehod in kristalno jasno zimsko nebo. Oprema za zimske dni je letos članom še bolj dostopna, saj lahko v trgovini Iglu Šport v Solkanu kupujejo vsa oblačila, obutev in opremo z desetodstotnim popustom.
Športno društvo Kromberk-Loke želi sodelovati čim več na prireditvah drugih društev. Letos smo sodelovali na prazniku polente v Ozeljanu in se kot novinci na takšni prireditvi dobro odrezali. Sčasoma se rojevajo novi projekti in dokončujejo stari. Prizadevamo si organizirati smučarske izlete v bližja in oddaljena smučišča pri nas in v tujini (Italija, Avstrija).
Dokler spletne strani društva na internetu še ni, so naš medij oglaševanja, oglasne deske v Kromberku in Lokah. Pridružite se nam, če imate čas in željo po aktivnem preživljanju prostega časa.

Boštjan Bensa

Mitja Kosovelj
zmagovalec svetovnega in slovenskega pokala

Mitja Kosovelj z Damberja je v preteklih mesecih ponovno dokazal, da je eden najboljših slovenskih gorskih tekačev. V avgustu je zmagal na pokalni tekmi na Ratitovcu, še uspešnejši pa je bil zanj oktober, ko je ponovno osvojil zmagovalno lovoriko na finalni tekmi za svetovni pokal na Šmarni gori nad Ljubljano. V skupnem seštevku za svetovni pokal za leto 2008 je Mitja tretji najboljši na svetu, na Šmarni gori pa je bil hkrati razglašen tudi za zmagovalca v pokalu Slovenije za letošnje leto.
Tudi setra Mateja dosega odlične rezultate med goriškimi tekačicami.

Mitja v zmagovalnem teku na Ratitovcu

Mitja na zmagovalni stopnički na Šmarni gori

Pri Pelozu v Lokah sprejem olimpijca Tokića

Konec avgusta so v podjetju Peloz v Lokah pripravili neobičajno slovesnost, na katero je prišlo več kot 200 gostov, večinoma domačinov, delavcev podjetja in njihovih svojcev, predvsem pa

ljubiteljev športa. Z olimpijskih iger se je namreč vrnil novogoriški namiznoteniški igralec Bojan Tokić. Naj spomnimo, da je Tokić v Pekingu dosegel pomemben uspeh, ko je v osmini finala kasnejšemu olimpijskemu zmagovalcu Kitajcu Ma Linu kot edini Evropejec odvzel niz in s tem dokazal, naj svetovna namiznoteniška srenja nanj v prihodnosti še računa. Svojo uspešnost je po olimpijskih igrah še potrdil na evropskem prvenstvu v Rusiji, kjer se je uvrstil med 16 najboljših, medtem ko je na evropski lestvici med 14 najboljšimi, v svetovnem merilu pa je na 38. mestu. Bojan Tokić se je jeseni preselil v Milan, kjer je podpisal dveletno pogodbo z milanskim klubom. Sicer pa je član slovenske reprezentance in že januarja prihodnje leto ga bomo lahko videli v Velenju.
Pri Pelozu, ki je pokrovitelj najboljšega goriškega namiznoteniškega igralca, so torej konec avgusta Tokiću priredili veličasten sprejem. Da se je to dogajalo prav tam, ni naključje. Pri Pelozu je že deset let zaposlena Bojanova mama Božana, prav tam je našel delo tudi Božanin drugi sin Darije, menda pa je tu delal med počitnicami tudi srednješolec Bojan.
Tokićeva družina je prišla v Slovenijo v devetdesetih letih ,med vojno v Bosni, in je našla svoj dom v Novi Gorici. Kot pravi Božana, so imeli zanjo pri Pelozovih posluh v času, ko je bila v največjih težavah. Ker ni bila slovenska državljanka, je pri MIP-u izgubila delo. »Še danes ne razumem, kako so mogli biti tako kruti, saj sta bila mož Miroslav in sin Bojan kljub temu, da nista imela slovenskega državljanstva, povsod po Sloveniji sprejeta odprtih rok. Mož kot priznan namiznoteniški trener, sin pa kot igralec. Zame pa, ki sem opravljala le delo čistilke, niso imeli posluha,« pravi Božana. A takoj doda, da bo vedno hvaležna Pelozovim, ki so jo sprejeli odprtih rok.

Urška Testen

Atletika – kraljica prezrtih

Ko je Slovenijo obiskala angleška kraljica, je bil to za našo državico nadvse pomemben dogodek. Srečanje politikov in nekaterih znanih osebnosti z angleško kraljico je pritegnilo pozornost medijev, posebej rumenega tiska. Kdo je in kdo ni bil povabljen, to je bilo takrat vprašanje. Tako bi najbrž zapisal znani umetnik. Biti zraven, v neposredni bližini, se morda s kraljico rokovati, izmenjati nekaj vljudnostnih fraz. Do potankosti naučeni protokol, meseci priprav, visoki stroški. Slovenci radi negujemo tradicionalne vrednote. Vendar...

Atletika velja za kraljico športnih panog; že v stari Grčiji je pomenila osnovo takratnih olimpijskih iger. Atleti tekmujejo v tekih, tekih čez ovire, skokih in metih, kar so osnovni načini gibanja človeka. Atletika je preprosta kot prvinska športna panoga, vendar izjemno zahtevna, ko atleti sledijo sanjam o državnih, svetovnih rekordih. Stroga v svoji neizprosni merljivosti, igriva ob pogledih na silovito, vendar lahkotno gibanje najboljših. Vrhunski atletski dosežek je dosegljiv le za najbolj nadarjene, vztrajne. Nekaterim uspe, tudi Slovencem je. In Goričanom. Kraljica športa je tudi vrhunska. Ni samo to.

Naporna vadba z različnimi vsebinami, celosten pristop, drugačen način življenja, doseganje rekordnih dosežkov vsaj na osebni ravni so vrednote, ki jim sledijo številni atleti, na desetine milijonov. Šolarji, dijaki, študentje, zaposleni, brezposelni, upokojeni, tudi invalidi. Atletika je dostopna vsem. Telovadne copate in dobra volja so dovolj za začetek. Včasih niti to ni potrebno, nekateri Afričani vadijo bosi. Med njimi so tudi bodoči vrhunski atleti.

Jolanda Čeplak, tek otrok z avtizmom, Ljubljana 2007

Jolanda Čeplak

V teku na 800 m je svetovna dvoranska rekorderka, bila je tretja na olimpijadi, druga na svetovnem in prva na evropskem prvenstvu. Že pred temi dosežki je bila zelo uspešna, vendar takrat ni bila deležna ustrezne podpore in medijske pozornosti. Le njen trener in peščica atletskih zanesenjakov v velenjskem atletskem klubu je verjela v njene izjemne sposobnosti. Tistih, ki bi jo tudi morali podpirati, še ni bilo zraven. Prišli so kasneje, potem, ko je že bila svetovna športna zvezda. Kraljica kraljice športov? Tudi tako je bilo zapisano. Večkrat.

Kasneje so jo obtožili jemanja nedovoljenih poživil. Nikdar ji tega niso zares dokazali. Isti vzorec so preverjali z dvema različnima metodama, zato so dobili tudi različen izid. Vzorec A naj bi bil sumljiv, ne pa tudi pozitiven, vzorec B je pokazal trikrat večjo vrednost od vzorca A. (Vzorec A in vzorec B je v dve zapečateni posodici razdeljena vsebina enega samega odvzema). Športnik je lahko kaznovan, če sta oba vzorca pozitivna in vsaj približno enake vrednosti.

Antidoping komisija atletske zveze Slovenije je Jolando vseeno kaznovala. Kljub pomankljivim dokazom in dejstvu, da je Jolanda opravila že nešteto antidoping testov, ki so bili vsi negativni. Oportunizem? Popuščanje neupravičenim pritiskom mednarodne antidoping komisije, ki se ni prvič zmotila? Kakorkoli... Mediji so dogodku posvetili več pozornosti kot dosežkom v njenih najboljših tekmovalnih časih. Spet je bila kraljica. Tokrat padla. Kot bi ne vedeli, da je bila Jolanda vedno osredotočena, predana, prepričana vase in je zato ostala vzor številnim mlajšim športnikom. Jolanda spet vadi, spomladi naj bi že bila pripravljena za vrhunske nastope.

Kromberčani

Goriška atletika ima tradicijo, vrhunski

Morko Bratož v teku na 100m prvi, miting v Mariboru 2008

dosežki posameznih atletov to potrjujejo. Nekateri so doma tudi v Kromberku. Pred leti uspešna **Meta Mačus**, državna rekorderka v teku na 400 m z ovirami, je tudi zaradi neustrezne podpore prekinila z vadbo. **Mitja in Mateja Kosovelj** sta obetavna gorska tekača, ki že posegata po najvišjih uvrstitvah na svetovni ravni v svojih starostnih kategorijah.
Umbert Bizjak je uspešen trener atletov v pionirski kategoriji že skoraj pet desetletij.
V Kromberku sta doma tudi **Andrej Batagelj in Marko Bratož**, trenutno najboljša primorska atleta. Andrej Batagelj je bil letošnji olimpijski kandidat. Sicer večkratni državni prvak v troskoku, trikrat tretji na evropskem pokalu 1. lige, šesti na super GRAND PRIX v Londonu. Leta 2006 je bil uvrščen na 37. mesto na svetovni lestvici. Njegov osebni rekord v troskoku znaša 16,63 m. Marko Bratož je letos zboljšal osebni rekord v teku na 100

Andrej Batagelj, pospeševanje v začetku troskoka, državno prvenstvo Maribor 2008

Uspešen nastop Andreja Batagelja, GRAND PRIX london 2006

m in se z rezultatom 10,33 sekund povsem približal olimpijski normi. Polfinalist svetovnega dvoranskega prvenstva v Moskvi je z dosežkom 6,65sekund na DP leta 2006 premagal tudi Osovnikarja....

Napredek
Atleta sta zelo nadarjena in lahko še napredujeta. Pripravljena sta intenzivno trenirati. Najvišji in dovolj pogost stres v obliki specifične, vendar vseeno dovolj raznolike vadbe bi lahko povzročil pričakovano izboljšanje dosežkov na tako visoki ravni. Posledice tako stresne vadbe so tudi mikropoškodbe na mišično vezivnem tkivu, utrujenost centralnega živčnega sistema in manjša vnetja. To je mogoče dovolj hitro odpraviti z ustrezno prehrano, dovoljenimi dodatki, masažami, nizko intenzivno vadbo, raznimi oblikami sproščanja in ustreznim življenjskim ritmom. Atlet na najvišji ravni je profesionalec z ustrezno podporo. Skupaj s trenerjem in drugimi člani izbrane strokovne ekipe ustvarja vrhunski dosežek. Ustvarja in ne posnema. Pot do izjemnih dosežkov je vedno edinstvena, neponovljiva, brez ustrezne podpore najbrž težko uresničljiva.
Take podpore zaenkrat najboljši primorski atleti in njihovi trenerji nimamo. Finančna pomoč, ki jo atletska zveza Slovenije nudi najboljšim atletom, denarne nagrade na mitingih in neredno izplačane klubske štipendije niso dovolj za načrtovano, zelo zahtevno vadbo.
Vrhunski šport kot vrh piramide je danes prepuščen zakonitostim tržnega sistema. Skrb za razvoj nadarjenih športnikov bi morala biti sistemsko urejena. Društva, panožne zveze in olimpijski komite naj bi poskrbeli za uravnoteženo podporo najbolj uspešnih posameznikov v različnih športnih panogah.

Obči pomen vrhunske atletike in športa nasploh (intenzivnost, preventiva…)
Vrhunski športniki vadijo zelo intenzivno. To velja tako za atlete, dvigalce uteži, plavalce, kjer so dosežki absolutno merljivi, kot tudi za večino drugih. Le najvišja možna intenzivnost glede na dolžino tekmovalne razdalje, tekmovalni čas izbrane športne panoge oziroma čas izvedbe posamezne tekmovalne discipline omogoča doseganje vrhunskih izidov v večini športnih panog.
Najboljši atleti prenašajo ekstremne obremenitve in so razmeroma (glede na cilje) redko poškodovani. Poskrbeli so za zaščito pred poškodbami z uravnoteženo vadbo moči, gibljivosti, osnovne (aerobne) vzdržljivosti in ustrezno regeneracijo. Vrhunski maratonec preteče tekmovalno razdaljo v 23.000 do 28.000 korakih v nekaj več kot dveh urah, večinoma po trdi podlagi in podobno intenzivno tudi vadi. Najvišje hitrosti vrhunskih šprinterjev dosegajo 12 - 12,2 m/s (cca 44 km/h), sile, ki se pojavijo ob odrivnih akcijah skakalcev, presegajo 8.000 N. Atleti preživijo, ostanejo zdravi in nekateri tekmujejo še zelo dolgo. Koristne informacije, ki bi morale zanimati zdravnike, fizioterapevte in psihologe. Morda tudi politike, ki jim skrb za zdravo in vitalno populacijo nekaj pomeni. Prilagojena, vendar vseeno dovolj intenzivna vadba, ki naj bi jo izvajali vsi (ne glede na izbrano športno panogo), ima zaščitno vlogo pred srčnimi in žilnimi obolenji, sladkorno boleznijo, osteoporozo, ohranja sklepe zdrave...

Prezrta kraljica
Atletika in njeni akterji bodo zagotovo še velikokrat prezrti. Novinarji vrhunskim dosežkom atletov tudi v prihodnje ne bodo namenjali ustrezne pozornosti. Čeprav prezrta, bo atletika ostala kraljica športa. Veliko nas je, po vsem svetu, ki smo se ji predano posvetili.

Oliver Batagelj

Prevoz otrok v šolo

Končno smo dobili mini bus za prevoz otrok v šolo; pa ni šlo brez zapletov.
Že lani septembra smo začeli zbirati podpise staršev šoloobveznih otrok. Takrat sem oddal popoln seznam šoloobveznih otrok in zagotovili so mi, da se bodo vsi naši otroci lahko vozili, saj izpolnjujejo pogoje, ki jih določa zakon.
Letos avgusta, ko bi morala šola obvestiti starše o postajališčih in urniku prevoza, do tega ni prišlo, zato sem se odpravil na Oddelek za šolstvo v občinski upravi, kjer so mi povedali, da naših otrok sploh nimajo na seznamu, saj otroci niso zaprosili za vozovnice. Povprašal sem, ali bi res morali otroci, stari 6, 7, 8 in 9 let, vedeti, da morajo za vozovnice zaprositi, glede na to, da je letos prvič organiziran prevoz in da do zdaj vozovnic sploh še niso imeli.

»Kaj pa seznam, ki smo vam ga dali že lani?« sem vprašal. Odgovorili so mi, da so seznam poslali na šolo. Potemtakem je šola nekaj zamešala. Odpravim se v šolo Frana Erjavca in Milojke Štrukelj, kjer mi zagotovijo, da o seznamu vozačev ne vedo nič. Takoj mi postane jasno, da če šola ni dobila seznama, tudi učencem niso dali v podpis izjave, na podlagi katere se dobi vozovnica in tako zagotovi sedež na avtobusu.
Na šolskem seznamu so manjkali otroci s Fajdigovšča, Bonetovšča ter Podškola. Spet je bilo treba na občini dokazovati, da niso ne starši in ne otroci krivi, da jih ni na seznamu, temveč občina ali šola. Po razgovorih na šoli in občini nam je slednja zagotovila, da bo dala na seznam še te otroke, razen otrok iz Podškola in iz zadnjih dveh hiš pod Škabrijelom, saj bi avtobus moral narediti ovinek in bi porabil preveč časa (15 minut). Žal je to prizadelo najbolj oddaljene otroke. Še danes se teh pet otrok ne vozi s šolskim avtobusom, ampak jih morajo voziti starši ali stari starši (nonoti in none), čeprav jim zakon prevoz omogoča, saj izpolnjujejo vse pogoje.

Pri tako občutljivi zadevi, kot je varen prevoz otrok v šolo, ne bi smelo priti do kršitev. Sploh pa ugotavljamo, da se dela brez občutka do človeka, še huje – brez občutka do otrok.
Sprašujem se tudi, zakaj župan govori o ekologiji in o brezplačnem mestnem avtobusu, ko pa morajo nekateri starši ali stari starši voziti otroke v šolo in iz šole, ker šolski avtobus nima časa priti ponje.
In za konec: Zakaj polprazen šolski avtobus ne sme sprejeti dijakov, ki se peljejo na isti konec?

Damjan Likar

Srečanje starejših in bolnih 12. oktobra 2008

Ste že kdaj poslušali ubrano petje kromberških fantov in mož v čudovitem jesenskem popoldnevu? V času, ko se pobočje Škabrijela in Sv. Danijela odeva v zlatorumeno barvo in sonce pošilja tople žarke, kot da ve, da mora ogreti stare in boleče kosti.
Tega in še neizmerno več so bili deležni gostje nedeljskega srečanja starejših, bolnih, invalidnih ali kako drugače preizkušenih, ki ga je že osmo leto zapored pripravila Župnijska karitas. Pred župnijsko cerkvijo Marije Tolažnice v Kromberku smo jih pričakali in pozdravili prostovoljci. Vabljeni so prihajali z vseh koncev našega kraja, počasi, vdani v težo življenja in slovesno obenem. Z radostjo in pričakovanjem v srcu. Več kot šestdeset se jih je udeležilo maše, ki sta jo darovala predsednik Goriške območne karitas g. Adolf (Dolfi) Šavelj in naš župnik g. Cvetko Valič. Kdor je želel, je lahko opravil sveto spoved in prejel zakrament bolniškega maziljenja. Sveto mašo je še dodatno obogatilo petje mladenk pod vodstvom organistke gospe Ingrid Grmek. Tako sta se mladost in zdravje stapljala z boleznijo in starostjo.
Sledila je selitev iz cerkve v učilnico za župniščem, kjer se je odvijal družabni del. Tu so se nam pridružili Kromberški Vodopivci. In so zapeli, tako, kot znajo le oni. Hvala prav vsem, ki so s sodelovanjem prispevali k lepemu popoldnevu.
Razhajali smo se, odhajali na svoje domove. Nazadnje nas je pozdravljala že luna na nebu in v mislih sem preletela obraze ljudi, s katerimi smo se ta dan srečali, se prijateljsko pogovarjali, tudi sklepali nova poznanstva. Vsak topel stisk roke je izražal željo, da se čez leto dni zopet srečamo, in če Bog dà, v še večjem številu. Torej, se vidimo!

»Uči nas šteti naše dni, da pridemo k srčni modrosti!« (Psalm 89)

Mirjam Komjanc

Območno ZBV NOB Nova Gorica – A.N.P.I. San Vendemiano

Letošnje leto je za našo organizacijo jubilejno. Ustanovljena je bila pred 60 leti. Nastala je z željo in hotenjem uresničiti skupne interese borcev, udeležencev narodnoosvobodilnega in protifašističnega boja in državljanov Republike Slovenije, ki

imajo pozitiven odnos do vrednot NOB.
Letos se odvijajo na ravni države, pa tudi na območnem združenju številne proslave v spomin na pomembne dogodke iz NOB, vrstijo se tudi razna srečanja.
Za mesto Nova Gorica in Kromberk naj omenim med množico drugih samo en dogodek. To je bilo srečanje ZBV NOB Nova Gorica s kulturnim krožkom A.N.P.I. Giovanni Seccon in Giovanni Furlan iz San Vendemiana. Namen srečanja je bil podpis Izjave o pobratenju. Srečanje je bilo 28. junija letos v San Vendemianu.
Vsebina izjave govori o medsebojnem sodelovanju za ohranitev bratskih vezi med udeleženci osvobodilnega boja in utrjevanju vezi z novimi generacijami, ki si prizadevajo uresničiti vrednote tega boja. Pobrateni organizaciji bosta odločno delovali proti vsakršnemu poskusu revizije zgodovine osvobodilne vojne proti nacifašizmu doma in v Evropi.

Povratno srečanje krožka A.N.P.I. iz San Vendemiana je bilo 19. oktobra v Novi Gorici. Obeh srečanj so je udeležilo tudi nekaj članov ZBV NOB Kromberk-Loke.

Martin Mačus

Pred osrednjim spomenikom žrtvam nacifašizma v San Vendemianu

Podpis listine o pobratenju

Polaganje vencev

Sprejem delegacije A.N.P.I. iz San Vendemiana na Trgu Evrope v Novi Gorici

V spomin

V petek 31.10.2008 je krajevna organizacija ZB NOB Kromberk – Loke, Krajevna organizacija ZB NOB Vetrišče in Krajevna orgranizacija ZB NOB Grčna pripravili komemorativno slovestnost pri spomeniku v Kromberku. Sodelovali so:
MPZ Kromberški Vodopivci, Kromberški župnik in učenci OŠ Frana Erjavca

PREJA SPOMINOV

Pot v Solkan

Otroške oči vidijo vse veliko in večje. Bližnji Školj je bil neraziskan in strašljiv gozd, potok pod hišo reka, kjer smo v tolmunih delali prve zamahe in pod kamni brskali za raki. Sveta Gora gora, kamor greš enkrat na leto z vso hribovsko opremo in polnim nahrbtnikom. In v otroških očeh je bil Solkan mesto. Pravzaprav je v tistih letih to tudi zares bil. Gorica je bila zaradi nove meje nedosegljiva. Nova Gorica pa se je šele rojevala. Nekaj trgovin je bilo le v stari *frnaži*.

Obisk Solkana je bil za velike otroške oči vznemirljiv. Mama me je vzela s sabo, ko je peljala koruzo v mlin k Ettoru nasproti hotela Sabotin. Na kolo je zagozdila vrečo in potem sva pešačili po Ščednah. Oddahnili sva se pri *Pavli iz barake*. Njen bezgov sok je bil nekaj posebnega. Pavle že dolgo ni več. Na mestu njene lesene barake je zrasla imenitna hiša. In nato dalje skozi Žabji kraj, po takrat še nepozidanih solkanskih poljih mimo Poberajevih. Poberajeva hiša za kamnitim zidom je bila nekam skrivnostno odmaknjena. Mogoče zato, ker se je oče rad *pohecal*, da gospod Poberaj trdi, da je *plave* krvi. Torej plemenitaš. Vrečo sva oddali mlinarju. In sledil je skoraj obredni obhod Solkana. Od Graciane, prodajalke v trgovini s čevlji na glavnem solkanskem križišču, mimo Jadrana, Elektrona, trgovine s posodo in steklovino pod Kodrmačevimi, do omamno dišeče Boškinove pekarnice in še ene Graciane v trgovini s spodnjim perilom in tekstilnim drobižem nasproti spomenika, pa vse do trgovine z blagom pri Lidiji na Placu. Spominjam se, da obisk trgovin ni bil le bežno in radovedno ogledovanje in nakupovanje. Trgovine so imele imena po prodajalkah, ki so blagu, policam, škatlam in škatlicam, predalom in predalčkom dajale dušo. Mama nikoli ni rekla, da gre v Alpino ali Peko ali Modo. Vedno je šla h Graciani, Lidiji, Pepitu, Boškinovim. V trgovini s posodo je bilo na policah čudovito krhko steklo in najlepše poslikane skodelice. V trgovini s čevlji je vedno dišalo po novem usnju. V Boškinovi pekarni so prodajali cenjene in popularne živčeve piškote. V trgovini pri Graciani so imeli prepolne police tekstilnega drobiža. Koliko izbire za majhne želje. Prvi plašč mi je sešil solkanski krojač Čelešte. Bilo je na začetku srednje šole.

Ilustracija: Miro Lazar

K obredu je sodil tudi obisk tete Gušte, prve babice v Solkanu. Tam naju je čakala ječmenova bela kava in svež kruh. Cela kuhinja je dišala po praženem ječmenu in tetina kava je bila najboljša.

Potem po moko. V Žabjem kraju, v živilski trgovini pri Tončetu, še nakup tega in onega in obvezno deset dekagramov pisanih bonbonov fižolčkov. Z rdečimi smo si dekliči barvale ustnice. In po Ščednah domov. Tja do kosila sva bili doma. Še en praznični dan.

Okrog božiča in velike noči je bil obisk Solkana še posebej vznemirljiv. *Cukrasti* podolgovati bonboni, zaviti v bleščeč papir živih barv, so bili najlepši okraski za božično drevce. Na pomlad, pred veliko nočjo, pa je bilo pravo veselje, če sem dobila nove čevlje in nove dokolenke, ki so na velikonočno nedeljo zamenjale žabe, ne glede na to, ali je bilo dovolj toplo ali pa te je še vedno mrazilo visoko pod krilo.

Čevlji so počivali v škatli do velikonočne

nedelje. Vsak dan sem previdno privzdignila svilnat papir in vonj po novem usnju je bil vonj po praznikih. Ne vem, ali je bila velikonočna nedelja vedno dovolj topla za slovo od zimskih žab. A tako je bilo. Dekleta dokolenke, fantje kratke hlače. Po veliki noči pa se je začelo tekmovanje, kdo bo prej hodil bos. A to je že druga zgodba.

Katja Mahorčič

Nekdanji časi

Naše življenje hiti s časom, čas pa gre naprej ne glede na vreme, razpoloženje. Mi neprestano ocenjujemo čase. Bili so boljši časi, si dopovedujemo. Vse je bilo drugače, vse je bilo lepše. Nekaj misli o tistih časih, boljših seveda.

Čeprav je bila pot v šolo v Kromberk dolga in vijugasta, po stezah pa samotna, si zdaj mislim, da so bilo to lepi in zanimivi časi. Moja prijateljica Ana pa me je nekoč, ko sva pešačili iz šole v Kromberku na Damber, razveselila z novico, da bo v novi državi boljše, ker bodo ceste ravne, ne več vijugaste kot zdaj. Pa mi pojasni, da ji je to povedal nono, ker je prebral v časopisu. Vsa zemlja bo od države, lastniki zdaj niso hoteli dati zemlje za cesto in zato je ta cesta iz šole do Damberja tako vijugasta in dolga. Verjela sem ji, saj je njen nono veliko bral.

Res se je potrebno včasih vprašati, kakšni so bili nekdanji časi. Pa sem se usedla in prelistala nekaj šolskih papirjev; in se zamislila nad tem, kako urejeno je bilo takrat šolstvo. Takoj po vojni, že v šolskem letu 1945/1946, v takratni coni A, smo imeli knjige v slovenščini. Spričevala in knjige je izdajala šolska oblast v Benečiji Julijski krajini, naša šola pa je imela ime Slovenska osnovna šola Kromberg. V šolskem letu 1946/47 je bila izdajateljica spričevala kar Zavezniška vojaška uprava Julijska Benečija. V šolskem letu 1947/48 pa je izdajateljica spričevala Federativna ljudska republika Jugoslavija, šola pa nosi ime Državna osnovna šola Kromberk.

S priključitvijo k Federativni ljudski republiki Jugoslaviji smo otroci iz Kromberka ostali brez dostopne poti v Šempeter, kamor bi morali v gimnazijo. Ker ni bilo poti, prej smo namreč hodili v Šempeter preko Gorice, smo odšli v gimnazijo v Ajdovščino in smo se tja vozili z delavskim avtobusom ali vlakom, med tednom pa bivali v domu. No, kasneje je bila nižja gimnazija v Solkanu in smo z Damberja spet vijugali nekaj let v Solkan.

Jordana Gregorič

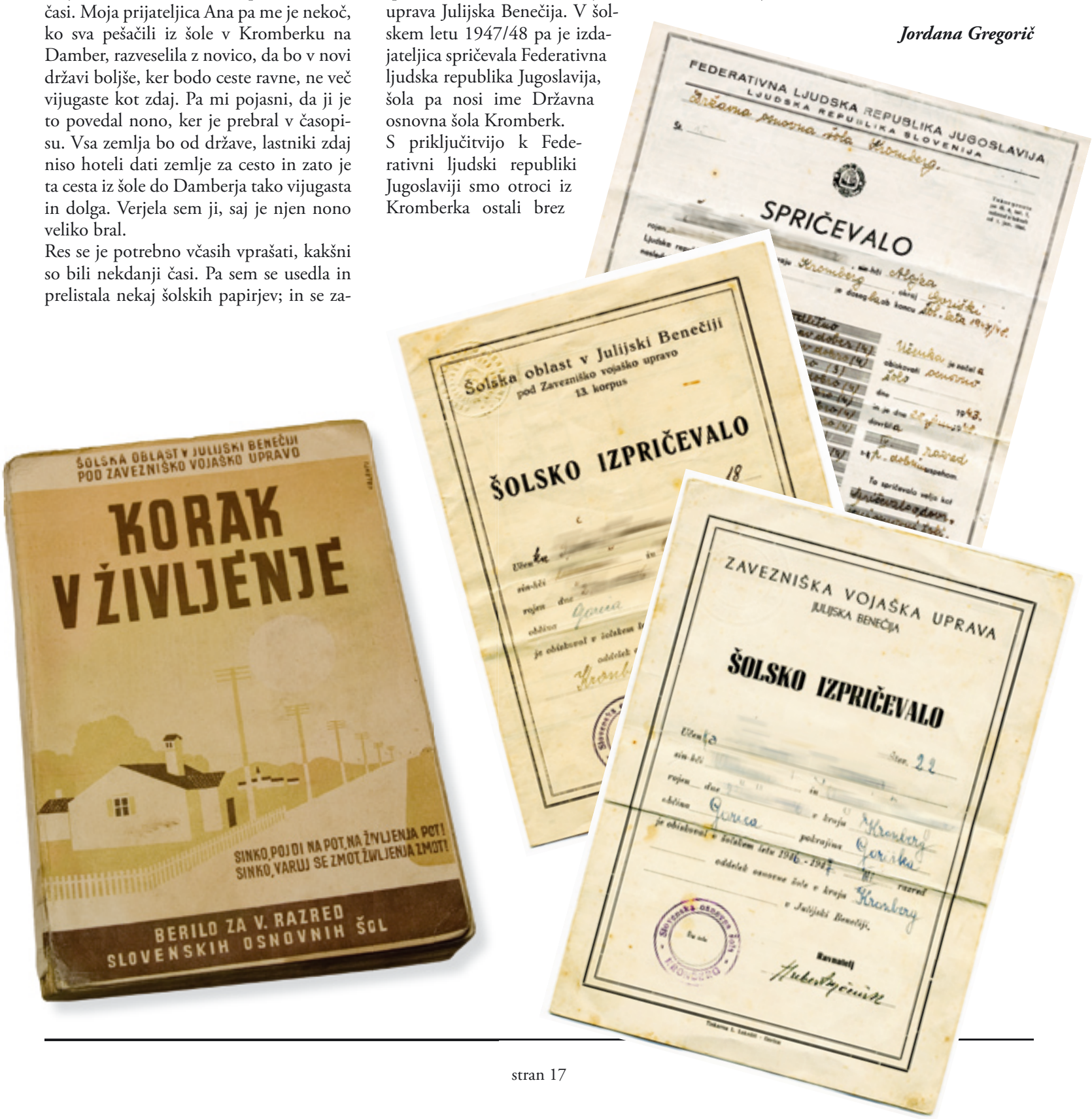

PO »KUHINJI« DIŠI

Goriška kuhinja

Slavica Plahuta je v sodelovanju z Goriškim muzejem uredila in pripravila zanimivo in dobrodošlo trilogijo Jedi na Goriškem. Prvič so zbrane jedi, ki označujejo *goriško kuhinjo*. Listanje po knjigah nam ponudi marsikatero idejo, kaj za obed ali nas spomni na že pozabljene jedi nekega časa. Tudi take, ki so bile vsakdan v kromberških in loških domovih.

Nastanek dežele Goriške je povezan z mogočnimi goriškimi grofi. V zgodovini je imela Goriška poseben položaj. Vedno je bila obmejna dežela, na stičišču romanske, germanske in slovanske kulture. V njej se prepletata ostrina alpsko-celinskega sveta in blagost Mediterana. Mejnost jo je oplajala in bogatila z različnimi navadami, jeziki, vrednotami, običaji. In mejnost se odraža tudi v prehranjevalni kulturi njenih ljudi. Jedi na Goriškem so preplet vplivov furlanske, beneške, italijanske, kranjske (avstrijske) kuhinje. Mavrica dobrin, okusov in vonjav. Prepletanje različnih vplivov se kaže tudi v enakih imenih mnogih jedi: polenta, jota, njoki, mineštra, gobanca, pinca, mulce, frtalja …

Znotraj bogastva raznolikosti so nekatere jedi postale tako tipične, da so naredile *goriško kuhinjo* prepoznavno.

Posebnost goriške kuhinje je uporaba vina. Veliko jedi, od slanih do sladkih, je oplemenitenih z belim ali rdečim vinom. Sama se najbolj spominjam ocvrtih klobas ali obrobkov pršuta, zalitih z vinom. In zraven polenta, ki sodi med tipične jedi primorskih domačij. Bela furlanska ali rumena. V mojem otroštvu je polenta *pela* vsak večer. Polenta z radičem, polenta s fižolom, polenta *obeljena*, polenta s kislim mlekom in polenta z maslom in koromačem. Slednja je bila posebej slastna. Polente se spominjam predvsem po čiščenju bakrenega kotlička. To je bilo moje delo. V kotličku kis in sol, na dvorišču dodan pesek in potem drgnjenje z žično gobico do zlato bakrenega sijaja.

Ugodna klima je omogočila gojenje različne zelenjave od pomladi do pomladi. Šparglji in sloviti goriški radič so še posebej zaznamovali jedi na Goriškem. Cenjen je bil rdeč radič z vrtojbenskih, šempetrskih in solkanskih polj. Solkanci menda še skrbno čuvajo svoje staro avtohtono seme. Mediteranske dišavnice žlahtijo mnoge goriške jedi. *Lomber* je moral biti v fižolovi mineštri ali v fižolovem golažu. Za pasulj ni vedel nihče. Pravi užitek je bil povleči lovorjeve liste iz velikonočne *žopce*. Zgodnja spomladanska *frtalja* je nekaj posebnega v slovenskem prostoru. Danes je njena sestava pestrejša. Včasih pa je bila vedno le iz treh zelišč: srčnega zelja, koromača in *mederjolce*.

Ilustracija: Miro Lazar

V preteklosti je iz kromberških in loških domov vsak opoldan zadišalo po mineštri – pripravljeni na sto in en način. Ob imenu mineštra se mi spomin vedno splazi do nonine *kuhnje* ali *zakošene mineštre.* Še danes jo vonjam in okušam. Bila je nekaj najboljšega. Na zidanem štedilniku velik lonec. V njem krompir, fižol in nekaj od domačega prašiča. Na koncu še *pašta.* Tisto posebno pa je bila zabela. Nona je na fino sesekljala špeh in česen in ju že na začetku vrgla v lonec. Na štedilniku je *kuhnja* brbotala cel dopoldan. Še boljša je bila zvečer.

Krompir, najpogosteje v njokih, krompirjevi polenti ali *tenfan* pri nedeljskem kosilu. Za večerjo zelo pogosto krompir v *tasi* s kislim mlekom. Krompirju je dalo poseben okus masleno prežganje. Ta jed je imela poseben obred. Krompir smo oblikovali v kopico, na sredini in ob straneh smo izdolbli luknje in nalili mleka. Mleko se je skoz luknje razlilo po krožniku. Prava krompirjeva umetnina.

Ob nedeljah in večjih praznikih domači *bleki.* Ob godovnikih kuhani štruklji. Pri nas obvezno kvašeni in običajno orehovi. Ob kolinah sladke *mulce*, za veliko noč slano-sladke *fulje*. Mislim, da jih moja teta še edina dela in to na zahtevo strica, ki je prepričan, da ni velike noči brez fulj. Recepta se je naučila od tašče. Sama je Vipavka in tam za fulje niso nikoli slišali.

Iz otroštva se spominjam dveh velikih cerkveno-ljudskih praznikov:

božiča po obveznem *štokvižu* s polento. Dva dni je značilen vonj polenovke naznanjal božični večer. Velike noči po kuhanem pršutu z boljšim sladkim kruhom. Ne prej ne potem nismo nikoli jedli take kombinacije. Za veliko noč pa je bil to skoraj obred.

Danes, ko radi odkrivamo pokrovke loncev naših staršev, vam bo listanje po Jedeh na Goriškem ponudilo dober izziv.

Poskusite – malo drugačno, pa vendar goriško.

Katja Mahorčič

MANDLJEVA POTICA

Testo: ½ kg moke, 4 dag kvasa, ¼ kg masla, 15 žlic mlačnega mleka, 3 cela jajca, 2 rumenjaka

Nadev: 4 rumenjaki, 7 dag masla, 5 žlic sladkorja, 30 dag zmletih mandljev in beljaki stepeni v sneg, limonina lupina, rum

GORIŠKA GUBANCA

Listnato testo:

danes najbolje kar kupljeno

Nadev:

½ kg orehov (lahko pol orehov, pol mandljev), ¼ kg rozin, 15 dag pinjol, 20 dag sladkorja, 15 dag masla, 3 rumenjaki in sneg beljakov, pomarančna in limonina lupina, cimet, klinčki, rum. Listnato testo pomažemo z rumenjaki in nadevom.

Danes, ko nas zasipavajo z obvestili o pravilnem ravnanju z odpadki in ekološkem obnašanju do narave, se človek kar naježi, ko vidi poleg opozorilne table neuporabne gospodinjske aparate, obkrožene s kupom šare.
Kdaj bo naša osveščenost taka, da opozorilne table ne bodo potrebne in bodo odpadki tam, kamor sodijo?

Novo smetišče pod cesto na Kekec

Volitve so za nami, dobili smo novo vlado. Tudi v naši kromberški krajevni skupnosti smo imeli volišče. Ljudje so prihajali na volitve z upanjem, da bo bolje.
Ali je pri nas res tako slabo, tako hudo? Pregovor pravi: »Pometi najprej pred svojim pragom.«
Ta naš kromberški prag je žalosten. Športno društvo se trudi, da bi se imeli bolje, toda vandali so močnejši.

Odmev »kulture« na kromberškem igrišču.

SESTAVLJENKA

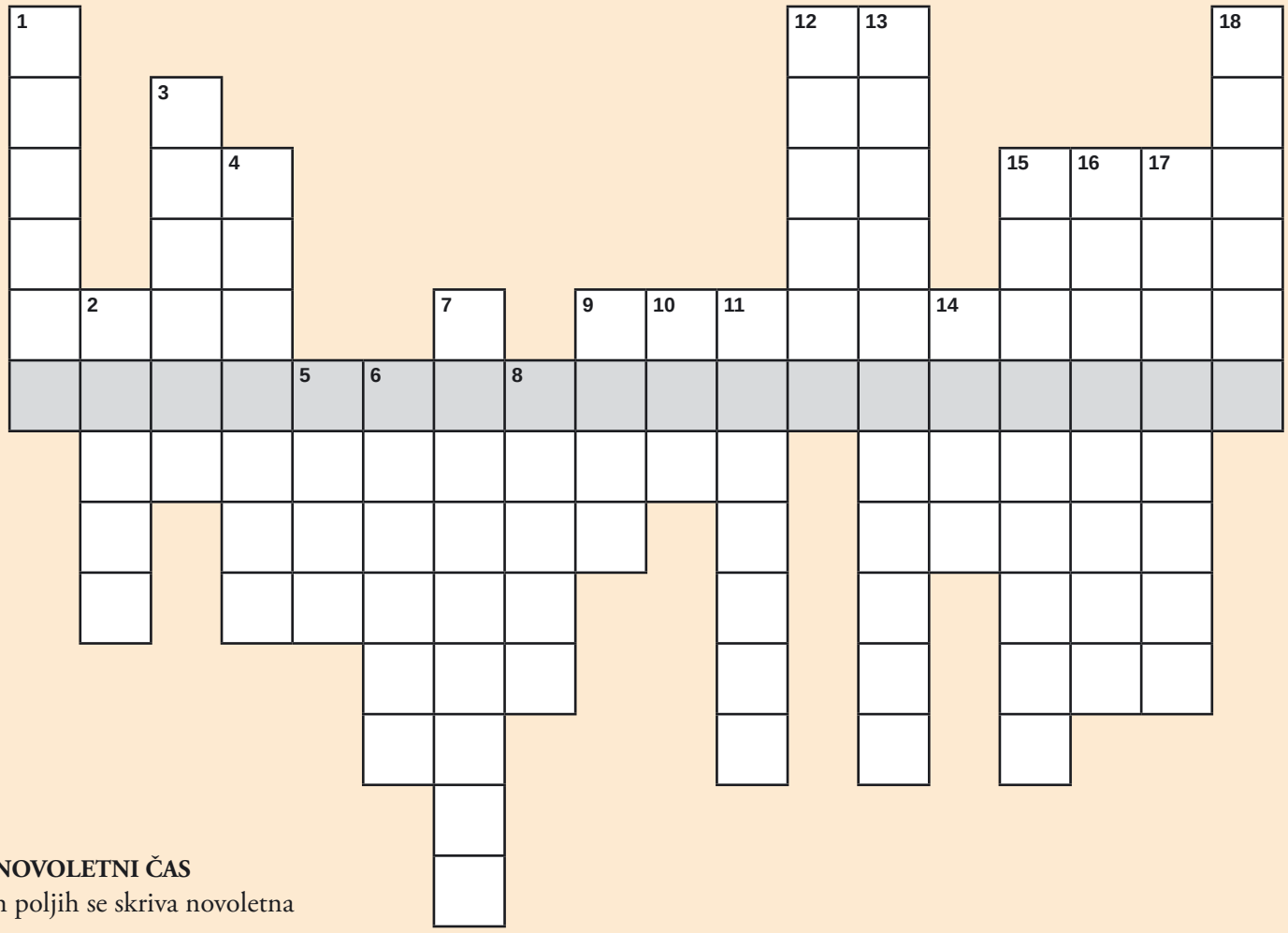

BOŽIČNO-NOVOLETNI ČAS
V označenih poljih se skriva novoletna popotnica.

1. Najbolj priljubljen jesenski svetnik. Iz mošta pričara vino.
2. Ljudski izraz (tudi v Kromberku in Lokah) za dan mrtvih.
3. Ena od treh priljubljenih decembrskih svetnic. Zavetnica vida. Iztaknila si je oči, da bi jih podarila svojemu izvoljencu. Upodabljajo jo z očmi na krožniku. Goduje 13. decembra.
4. Je ena od štirinajstih zavetnikov v sili. Velja za zavetnico rudarjev, v viharjih in nevihtah. Prepoznamo jo po stolpu ob sebi. Njeno ime izhaja iz besede »barbaros«. Goduje 4, decembra.
5. Znana svetopisemska žival, povezana s sveto družino. Skriva se v besedi selo.
6. Starejše, ljudsko ime za božično-novoletno jelko – pomanjševalnica od drevo.
7. Tipična ribja jed božičnega večera na Goriškem. Domače tudi »štokviž«. V besedi se skriva tudi beseda poleno.
8. Poleg velike noči najbolj priljubljen krščanski praznik.
9. Zimzelen grm, ki na Goriškem pogosto nadomešča smrečico. Njegove jagode so nadvse zdravilne.
10. Domača pernata žival. Ima ključno vlogo v legendi o svetem Martinu.
11. Drugo ime dobrega moža Miklavža, ki je na Goriškem še vedno zelo priljubljen.
12. Bil je prvi krščanski mučenec. Preganjalci so ga kamenjali. Je zavetnik konj in živine. Na njegov god imamo Slovenci državni praznik – dan samostojnosti in enotnosti.
13. Zadnji dan v letu.
14. »Siva kučma, bela brada, topel kožuh, zvrhan koš …« To ni nihče drug kot dedek ……..
15. Tisti, običajno otroci, ki so ob novem letu hodili od hiše do hiše in prinašali srečo in dobro letino s svojimi pesmimi kolednicami.
16. Z njo se konča božična doba. V poganskih časih se je z njo začenjal praznik luči. Je znana napovedovalka vremena. » Ako na svečnico burja vleče, bo dobro leto, ako pa jug, bo slabo.«
17. Najbolj priljubljena in pogosta figura na novoletnih voščilnicah, ki prinaša srečo.
18. Beseda, ki jo najpogosteje izrečemo ob voščilu novega leta.

km

Geslo rešitve sestavljenke napišite na dopisnico, pripišite svoje ime, priimek in naslov ter dopisnico pošljite do 1. 3. 2009 na naslov: Krajevna skupnost Kromberk-Loke, Ul. Vinka Vodopivca 72, Kromberk, 5000 Nova Gorica s pripisom za časopis Stran.

Naslednja številka bo izšla v mesecu juniju. Prispevke oddajte do 15. aprila 2009 na sedež uredništva.

STRAN, glasilo Krajevne skupnosti Kromberk
Sedež uredništva: Ulica Vinka Vodopivca 72, Kromberk, 5000 Nova Gorica
Predstavnik: Robert Golob, predsednik Sveta KS Kromberk
Uredniški odbor:
mag. Barbara Hvalič Erzetič, Mirjana Jerončič, Barbara Komočar, Martin Mačus, Katja Mahorčič, Vojko Pavlin, Nadja Ratko

Odgovorna urednica: Jana Skok
Jezikovni pregled: Katarina Vuga
Oblikovanje: Miro Lazar
Oblikovanje logotipa: Miro Lazar
DTP: A-media d.o.o.
Tisk: Dean Bezeljak s.p.
Naklada: 700